

Recht op vertraging

Onderzoek om aanhoudingen in strafzaken te reduceren

Hanneke Goossen
Tilburg, 30 december 2009

Recht op vertraging

Onderzoek om aanhoudingen in strafzaken te reduceren

Auteur	Hanneke Goossen
Studentnummer	9962677
Opleiding	HBO-Rechten
Onderwijsinstelling	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Onderwijslocatie	Tilburg
Stageperiode	7 september 2009 – 4 januari 2010
Afstudeeradres	Rechtbank Middelburg
Afstudeermentor	Dhr. J.P.M. Hopmans
1^e Afstudeerdocente	Mw. M.M.J. van den Haspel
2^e Afstudeerdocente	Mw. A.L. Wolters
Datum	4 januari 2010

Voorwoord

Deze scriptie is het resultaat van het onderzoek wat ik de afgelopen maanden, tijdens mijn afstudeerstage bij de rechtbank Middelburg, verricht heb. Het onderzoek strekt ertoe de rechtbank aanbevelingen te doen zodat er minder zaken worden aangehouden. Met deze scriptie hoop ik mijn opleiding aan de Juridische Hogeschool positief af te ronden.

Graag wil ik hier van de gelegenheid gebruik maken om de personen, die mij tijdens mijn afstudeerperiode op verschillende manieren tot hulp zijn geweest, te bedanken. Allereerst wil ik de heer Hopmans bedanken voor zijn begeleiding, advies en het mooie voorbeeldboek. Tevens gaat mijn dank uit naar de heer Filius, voor het realiseren van de stageplaats en de praktische hulp tijdens het onderzoek. Ook wil ik mijn kamergenoot de heer Van Unnik bedanken voor al zijn wijze woorden.

Voor de begeleiding vanuit de opleiding wil ik graag mijn eerste afstudeerdocent mevrouw Van den Haspel bedanken. Zij heeft altijd kritisch naar mijn stukken gekeken en goede adviezen gegeven. Tevens een woord van dank aan mevrouw Wolters, voor haar bijdrage als tweede afstudeerdocent.

In het bijzonder wil ik mijn ouders bedanken. Ze hebben me tijdens heel mijn studieperiode op alle mogelijke manieren gesteund en hebben altijd vertrouwen in mij gehad. Als laatste wil ik toch ook nog graag mijn vriend Leendert bedanken, omdat hij er altijd voor mij was.

Ik heb een heel fijne en leerzame tijd gehad bij de rechtbank in Middelburg. Ik hoop dat er, door de aanbevelingen in dit onderzoek, in de toekomst minder zaken worden aangehouden.

Hanneke Goossen

Tilburg, 30 december 2009

Lijst van afkortingen

Art.	Artikel
Artt.	Artikelen
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden.
HR	Hoge Raad
LJN	Landelijk Jurisprudentie Nummer
OM	Openbaar Ministerie
OvJ	Officier van Justitie
R-C	Rechter-commissaris
Sv	Wetboek van Strafvordering

- Waar hij/hem/zijn staat, kan ook zij/haar gelezen worden.
- Waar cliënt (van een advocaat) staat, kan ook verdachte gelezen worden. De benaming hangt af vanuit welk standpunt je het bekijkt. Waar cliënt staat, is het vanuit de advocaat gezien.

Samenvatting7

Hoofdstuk 1. Inleiding8

1.1 AANHOUDEN VAN EEN ZAAK	8
1.1.1 PRAKTIJK.....	8
1.1.2 TERMEN	8
1.1.3 DUUR	9
1.1.4 REDENEN	9
1.2 PROBLEEMBESCHRIJVING	9
1.2.1 PROBLEEMSTELLING.....	9
1.2.2 BEZWAREN	9
1.2.3 OMVANG PROBLEEM	10
1.2.4 SPANNING	10
1.3 DOELSTELLING	11
1.4 BELANGHEBBENDEN.....	11
1.5 CENTRALE VRAAG EN DEELVRAGEN.....	11
1.6 LEESWIJZER	11

Hoofdstuk 2: Wetgeving en jurisprudentie betreffende aanhouden13

2.1 AANHOUDING IN HET WETBOEK VAN STRAFVORDERING.....	13
2.1.1 ALGEMEEN	13
2.1.2 REDENEN VOOR AANHOUDING.....	14
2.1.3 BESLISSEN	16
2.1.4 HERVATTING	16
2.2 AANHOUDING IN HET EVRM.....	17
2.3 AANHOUDING IN LAGERE REGELGEVING.....	17
2.3.1 LANDELIJK AANHOUDINGENPROTOCOL.....	17
2.3.2 OPMERKING OVER HET LANDELIJK AANHOUDINGENPROTOCOL	19
2.3.3 DOCUMENT: AANHOUDING TER TERECHTZITTING.....	19
2.3.4 OPMERKING OVER HET DOCUMENT: AANHOUDING TER TERECHTZITTING.....	19
2.3.5 JURISPRUDENTIE.....	19

Hoofdstuk 3: Rechten van de verdachte21

3.1 RECHTEN VAN DE VERDACHTE IN EUROPESE WETGEVING EN JURISPRUDENTIE	21
3.2 RECHTEN VAN DE VERDACHTE IN NEDERLANDSE WETGEVING EN JURISPRUDENTIE.....	25
3.2.1 RECHTEN UIT WETGEVING.....	25
3.2.2 RECHTEN UIT JURISPRUDENTIE	26
3.3 OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN	28
3.3.1 OVEREENKOMSTEN	28
3.3.2 VERSCHILLEN	28

Hoofdstuk 4. Meest voorkomende redenen voor aanhouding29

4.1 AANTAL AANHOUDINGEN	29
4.1.1. AANTAL AANHOUDINGSVERZOEKEN	29
4.1.2. AANTAL AANHOUDINGEN	29
4.2 REDENEN VAN AANHOUDING	30
4.2.1 REDENEN VAN AANHOUDINGSVERZOEKEN.....	30
4.2.2 REDENEN VAN AANHOUDING	30
4.2.3 MEEST VOORKOMENDE REDENEN VOOR AANHOUDING.....	31

Hoofdstuk 5. Rechters, advocaten en OvJ's over aanhouden in de praktijk .33

5.1 CRITERIA WAARAAN RECHTERS TOETSEN BIJ EEN AANHOUDINGSVERZOEK.....	33
5.2 HEBBEN RECHTERS HULPMIDDELEN NODIG OM TE BESLISSEN?	33
5.3 ADVOCATEN OVER AANHOUDEN IN DE PRAKTIJK	34
5.3.1 AANHOUDINGSVERZOEKEN	34
5.3.2 OPLOSSINGEN	34
5.4 OFFICIEREN VAN JUSTITIE OVER AANHOUDEN IN DE PRAKTIJK	35
5.4.1 AANHOUDINGSVERZOEKEN	35
5.4.2 OPLOSSINGEN	35
5.4.3 TOELICHTING MINI-INSTRUCTIE	35

Hoofdstuk 6. Overeenstemming en mogelijkheden36

6.1 OVEREENSTEMMING TUSSEN PRAKTIJK EN WETGEVING EN JURISPRUDENTIE?	36
6.1.1 PRAKTIJK.....	36
6.1.2 OVEREENSTEMMING	36
6.2 MOGELIJKHEDEN OM TOT OVEREENSTEMMING TE KOMEN	37
6.2.1 MOGELIJKE OPLOSSINGEN	38
6.2.2 BEOORDELING OPLOSSINGEN.....	38
6.3 MOGELIJKHEDEN OM TOT MINDER AANHOUDINGEN TE KOMEN	39
6.3.1 MOGELIJKHEDEN TOT VERMINDEREN AANHOUDINGEN.....	40
6.3.2 PRAKTISCHE AANWIJZINGEN	42

Hoofdstuk 7. Conclusies en aanbevelingen44

7.1 CONCLUSIES.....	44
7.2 AANBEVELINGEN EN PRAKTISCHE AANWIJZINGEN	45
7.2.1 AANBEVELINGEN VOOR DE RECHTBANK INDIVIDUEEL	46
7.2.2 AANBEVELINGEN WAARAAN ANDERE PARTIJEN DIENEN MEE TE WERKEN	46
7.2.3 PRAKTISCHE AANWIJZINGEN	47

Evaluatie48

Literatuurlijst.....49

BijlageSeparaat bijgevoegd

Bij de rechtbank Middelburg, sector straf, worden tijdens de behandeling van zaken, veel zaken aangehouden. Dit betekent dat de behandeling ervan wordt uitgesteld. Het gevolg is dat de aangehouden zaken een andere keer behandeld moeten worden. Dit is een probleem voor de rechtbank omdat deze opnieuw, in het al volle rooster, gepland moeten worden en er nog eens tijd en aandacht aan die zaken geschonken moet worden door rechters en secretarissen. De afhandeling van zaken duurt op deze manier lang en er vindt geen goede doorstroom van zaken plaats. Hiernaast is het onaangenaam voor de verdachte die langer in onzekerheid zit.

Deze scriptie is geschreven met het doel om antwoord te geven op de onderzoeksvragen, om aan de hand daarvan juridisch verantwoorde aanbevelingen te kunnen doen aan de rechtbank. Deze aanbevelingen moeten ervoor zorgen dat het aantal aanhoudingen van zaken minder wordt en hierbij mogen de verdedigingsrechten van de verdachte, als in art. 6 lid 3 EVRM, niet in het geding komen.

De **verdedigingsrechten** van de verdachte staan in Europese en Nederlandse wetgeving en jurisprudentie. Van belang in dit onderzoek zijn de rechten van de verdachte, tijdens zijn proces, die een rol spelen bij de beslissing op een aanhoudingsverzoek. Als de verdachte een beroep op een van zijn rechten doet, kan daarvoor aanhouding van de zaak nodig zijn.

De praktijk bij de rechtbank is onderzocht door te kijken naar de **werkwijze van de rechters** en de **redenen van aanhouding**. De redenen van aanhouding zijn, op twee na, allemaal in overeenstemming met de wet of jurisprudentie. De rechters toetsen bij het nemen van een beslissing op een aanhoudingsverzoek, niet allemaal volledig aan de wet, het protocol en jurisprudentie.

Aan de rechtbank worden, om tot minder aanhoudingen te komen, de volgende aanbevelingen gedaan:

- **Deskundigen oproepen** voor de terechtzitting indien zij de gevraagde rapportage niet tijdig af hebben. De zaak kan dan met mondelinge toelichting ter zitting worden afgedaan. Deskundigen zullen proberen het rapport op tijd af te hebben, zodat ze niet op de zitting hoeven te verschijnen.
- Bij het plannen van enkelvoudige kamerzittingen aan het begin en/of einde **een half uur extra** roosteren, waar van te voren nog geen zaken gepland worden. Indien partijen niet op het geplande tijdstip kunnen, kan de zaak naar een tijdstip in dit half uur verzet worden.
- Het **plannen** van meervoudige kamerzaken moet **in overleg** met de drie partijen, parket, rechtbank en advocaat/cliënt gebeuren.
- Bij aanhouding moet, **meteen**, met alle drie de partijen, **een nieuwe datum** afgesproken worden.
- Raadslieden moeten naast hun vakantiedata ook hun **verhinderdata doorgeven** aan het parket.
- De rechtbank dient met de Orde van advocaten af te spreken dat er **geen zaken meer worden aangehouden** van advocaten die bij het aannemen van de zaak al weten dat ze op de zittingsdatum verhinderd zijn.
- De rechtbank dient de advocaten nadrukkelijk te wijzen op de mogelijkheid om gebruik te maken van **de mini-instructie**.
- De rechtbank moet het parket erop te wijzen dat ze, bij het maken van de planning, goed controleren of er **vervoer** moet worden geregeld **voor de (voorlopig)gehechte verdachte**.
- De rechtbank moet aan het OM vragen de politieagenten te instrueren om, **indien de verdachte de Nederlandse taal niet goed spreekt en/of verstaat**, dit **in het proces-verbaal te zetten**, zodat er een tolk geregeld kan worden voor de behandeling van de zaak.

Hoofdstuk 1. Inleiding

Het onderwerp van dit onderzoek is ‘aanhouden’. Er wordt in dit hoofdstuk als eerste uitgelegd wat dit begrip inhoud. Hierna wordt uiteengezet wat het probleem is bij de rechtbank Middelburg, hoe groot dit probleem is en waarom het moeilijk is om een oplossing voor dit probleem te vinden. Voor dit onderzoek is een doelstelling opgesteld en hierbij behorende vragen, deze worden kort vermeld. Als laatste de leeswijzer, die in het kort de inhoud van en de verbanden tussen de hoofdstukken weergeeft.

1.1 Aanhouden van een zaak

In heel het onderzoek wordt het begrip ‘aanhouden van een zaak’ ofwel ‘aanhouding’ gebruikt. Aanhouden is het juridische woord voor uitstellen. In deze paragraaf wordt eerst uitgelegd wat dit inhoud in de praktijk, waar de term vandaan komt en hoe lang zo iets duurt.

1.1.1 Praktijk

Een strafzaak begint in de praktijk met een verdachte die een dagvaarding binnenkrijgt. Hierop komt de verdachte, met of zonder verdediging, op de gestelde datum en tijd naar de rechtbank en begint het onderzoek ter terechtzitting in de rechtszaal. Een van de partijen kan dan, met een reden hiervoor, om aanhouding verzoeken of de rechtbank kan op eigen initiatief aanhouden. Een partij kan zijn de verdachte/verdediging, de officier van justitie, de benadeelde of het slachtoffer. Als de rechter het verzoek tot aanhouding honoreert of op eigen initiatief de beslissing tot aanhouden neemt, betekent dit dat het onderzoek ter terechtzitting tijdelijk geschorst wordt. Het onderzoek ter terechtzitting wordt voor bepaalde of onbepaalde tijd¹ geschorst, dit hangt af van de reden voor het verzoek tot aanhouding. Het verzoek tot aanhouden wordt ook vaak al voor de zitting gedaan. Indien het een langere tijd voor de zitting gevraagd wordt, komt het per post binnen bij het parket of bij de griffie op de rechtbank. De OvJ mag de rechter adviseren bij een beslissing op het verzoek. Uiteindelijk beslist de rechter wat er met het verzoek gedaan wordt en geeft de griffie dit door aan de vragende partij. Het onderzoek ter terechtzitting zal weer verder gaan/plaatsvinden als de reden die er was voor aanhouding niet meer bestaat.

Een voorbeeld: Om een beter beeld van de zaak te krijgen, vraagt de officier van justitie aan de rechter om aanhouding van de zaak om getuigen of deskundigen op te kunnen roepen. De rechter beslist of dit in het belang van het onderzoek ter terechtzitting is, en indien dit zo is, wordt de zaak aangehouden tot een later tijdstip. Op dit latere tijdstip zal het onderzoek ter terechtzitting verder gaan, met de getuigen/deskundigen(-verklaring) aanwezig om meer duidelijkheid in de zaak te geven.

1.1.2 Termen

Als in de praktijk de term ‘aanhouden van de zaak’ gebruikt wordt, wordt bedoeld dat het onderzoek ter terechtzitting door de rechtbank uitgesteld wordt. In de wet wordt het woord aanhouden niet gebruikt, maar spreekt men over onderbreking of schorsing van het onderzoek.

Art. 277 lid 1 Strafvordering bepaalt dat het onderzoek onafgebroken moet worden voortgezet. Echter, er zijn 2 manieren waarop onderbreking van het onderzoek ter terechtzitting toch kan plaatsvinden. Volgens art. 277 lid 2 Sv kan een kortstondige ‘onderbreking van het onderzoek’ plaatsvinden vanwege de uitgebreidheid of de duur van het onderzoek of als ze voor het nemen van rust door de rechtbank wordt bevolen. Dit is bijvoorbeeld tussen de middag om een lunch te nuttigen of ’s avonds om de volgende dag verder te gaan.

¹ Bepaalde tijd: de datum waarop de geschorste zaak verder behandeld wordt is bekend en wordt meegedeeld aan de partijen.

Onbepaalde tijd: de datum waarop de geschorste zaak verder behandeld wordt is nog niet bekend en wordt later bekendgemaakt aan de partijen.

Een langer durende ‘onderbreking van het onderzoek’ ter terechtzitting, ten behoeve van het onderzoek, is geregeld in de artt. 281 jo. 282 Sv en heet ‘schorsing van het onderzoek’². Art. 281 lid 1 Sv zegt: Indien het belang van het onderzoek dit vordert, beveelt de rechtbank de schorsing van het onderzoek voor bepaalde of onbepaalde tijd. Art. 282 Sv is een aanvulling op art. 281 Sv en wel voor het geval de verdachte in preventieve hechtenis zit.

1.1.3 Duur

Uit art. 282 lid 2 Sv blijkt dat een ‘schorsing van het onderzoek’ ter terechtzitting niet meer dan een maand kan duren of, indien er klemmende redenen zijn, maximaal drie maanden. Hieruit kan weer worden afgeleid dat de kortstondige ‘onderbreking van het onderzoek’ ter terechtzitting zeker niet langer dan een maand kan duren.

Als in dit onderzoek de term ‘aanhouden’ gebruikt wordt, betreft het de langer durende onderbreking van het onderzoek ter terechtzitting, dus de schorsing van het onderzoek ter terechtzitting als bedoeld in de artt. 281 jo. 282 Sv, die maximaal drie maanden duurt. (Dit is conform de wet. In de praktijk duren aanhoudingen van zaken, van verdachten die niet vastzitten, soms langer dan drie maanden.)

1.1.4 Redenen

Redenen of gronden waarom een partij aanhouding van de zaak wil, kunnen erg uiteenlopen. Van een incompleet dossier tot een onderzoek naar het geestesvermogen van de verdachte. Deze redenen worden verderop in dit onderzoek besproken.

1.2 Probleembeschrijving

Uiteindelijk moet heel dit onderzoek naar en omtrent aanhoudingen ertoe leiden dat er oplossingen worden gevonden voor het probleem wat bij de rechtbank in Middelburg speelt. In deze paragraaf wordt eerst het probleem uiteengezet en vervolgens wordt beschreven wat het moeilijk maakt om oplossingen te vinden.

1.2.1 Probleemstelling

Het probleem bij de sector straf van de rechtbank Middelburg is dat tijdens de behandeling van zaken, veel zaken worden aangehouden. Partijen doen het verzoek tot aanhouding aan de rechter of rechters nemen op eigen initiatief de beslissing om aan te houden. Er zijn veel verschillende redenen voor, deze worden later behandeld. Het gevolg van deze aanhoudingen is dat de zaken een andere keer behandeld moeten worden. Dit is problematisch omdat de zaken opnieuw, in het al volle rooster, gepland moeten worden en er door de rechters en secretarissen weer tijd en aandacht aan de aangehouden zaken geschonken moet worden. Afhandeling van zaken duurt zo erg lang en er vindt geen goede doorstroom van zaken plaats. Dit is lastig voor de rechtbank, maar ook voor de verdachte.

1.2.2 Bezwaren

Bij de rechtbank vinden de sectorvoorzitter en de sectormanager het bezwarend dat het aantal aanhoudingen zo groot is, omdat het veel extra tijd kost voor de betrokkenen, zoals de rechter, secretarissen, officier van justitie, advocaten en de administratie van de rechtbank³. De personen die de aangehouden zaak gaan behandelen moeten zich opnieuw verdiepen in het dossier. Soms wordt er een andere rechter of officier van justitie op de zaak gezet en moeten deze zich nog helemaal inlezen. Ook is het soms nodig de getuigen en benadeelde personen weer op te roepen, om aanwezig te zijn bij het onderzoek ter terechtzitting. Het is ook bezwarend omdat er voldaan moet worden aan het recht van de verdachte uit art. 6 lid 1 EVRM. Hierin staat dat de verdachte recht heeft op behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn. Indien zaken te vaak of te lang aangehouden worden, kan aan de redelijke termijn niet voldaan worden.

² In dit geval kan de onderbreking maanden duren.

³ Tijd is tegenwoordig ook bij de rechtbank geld.

1.2.3 Omvang probleem

Het is niet gelukt om in percentages weer te geven hoeveel van de aangebrachte zaken aangehouden worden. Dit komt omdat er niet geregistreerd wordt voor de hoeveelste keer de zaak aangehouden wordt. Zodoende is er niet bekend hoeveel zaken voor de eerste keer aangehouden zijn. Er kan dus geen vergelijking worden gemaakt tussen het aantal aangebrachte zaken en het aantal zaken dat voor de eerste keer aangehouden is, omdat dit laatste niet bekend is.

In het aantal aangebrachte zaken zitten niet de kanton strafzaken, de aanhoudingen van kanton strafzaken zijn dus ook uit het totaal aantal aangehouden zaken gehaald. In hoofdstuk 4 zijn de kanton strafzaken wel meegenomen.

In de volgende tabel is weergegeven hoeveel zaken voor de eerste keer aangebracht werden en hoeveel zaken in het totaal aangehouden zijn.

Jaar	Aangebrachte zaken	Aangehouden zaken
2000	2600	590
2001	2509	657
2002	2983	607
2003	3141	677
2004	3365	617
2005	3214	701
2006	3136	658
2007	3113	684
2008	3845	855
2009 (1 ^e half jaar)	1621	517

Uit deze cijfers is af te lezen dat in 8 jaar de aangebrachte zaken ongeveer met een kwart, tot een derde, zijn toegenomen. In deze 8 jaar is het aantal aangehouden zaken met ongeveer een derde toegenomen. De groei van aanhoudingen is iets groter dan die van de aanbreng van zaken.

1.2.4 Spanning

Bij het zoeken naar oplossingen om tot minder aanhoudingen te komen en om binnen een redelijke termijn (art. 6 lid 1 EVRM) te blijven, moeten de verdedigingsrechten van de verdachte als in art. 6 lid 3 EVRM in acht genomen worden, om een eerlijke behandeling van zijn zaak te behouden.

Dit artikel bevat het recht van de verdachte om onverwijld in de eigen taal op de hoogte te worden gebracht van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, het recht om te beschikken over de tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging, het recht om zichzelf te verdedigen of (kosteloos) te laten verdedigen indien dit nodig is voor een goede rechtspleging, het recht om getuigen à charge te (doen) ondervragen of het oproepen en ondervragen van getuigen à décharge en het recht om zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk indien hij de taal die ter terechtzitting gesproken wordt niet verstaat of spreekt. Er is tussen lid 1 en lid 3 van art. 6 EVRM dus een spanning. Lid 1 zegt dat een ieder waartegen een vervolging is ingesteld, recht heeft op behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn en lid 3 zegt dat iedere vervolgte de rechten heeft zoals hiervoor omschreven. Als degene waartegen de vervolging ingesteld is, beroep doet op een van zijn rechten uit lid 3 en hiervoor aanhouding verzoekt, kan dit een vertraging van de behandeling opleveren. Het kan bijvoorbeeld tijd kosten om een advocaat te zoeken of de zaak zelf voor te bereiden bij verdediging in eigen persoon en ook het oproepen van getuigen of het zoeken van een tolk kan tijd kosten. Hiervoor moet de zaak aangehouden worden. Aan de ene kant dus het behandelen van de zaak binnen een redelijke termijn en aan de andere kant het mogelijk aanhouden van de zaak indien de verdachte gebruik maakt van zijn rechten.

1.3 Doelstelling

Op 31 december 2009 heb ik mijn onderzoek omtrent aanhoudingen van zaken bij de sector straf van de rechtbank Middelburg afgerond. Ik heb dan antwoord op de onderzoeksvragen en juridisch verantwoorde oplossingen/aanbevelingen die ervoor moeten zorgen dat het aantal aanhoudingen van zaken in die sector minder wordt. Deze oplossingen/aanbevelingen moeten zo opgesteld zijn dat ze de verdedigingsrechten van de verdachte, als in artikel 6 lid 3 EVRM, niet schenden.

1.4 Belanghebbenden

Belanghebbenden bij dit onderzoek zijn de sectorvoorzitter en sectormanager van de sector straf. Zij weten aan het eind van het onderzoek wat de redenen en gronden voor de aanhoudingen zijn en hoe het mogelijk is om minder aanhoudingen te realiseren. Indien het mogelijk is minder aanhoudingen van zaken te realiseren dan zal hun tijd- en geldplanning beter kunnen worden uitgevoerd en zullen er minder wachttijden zijn voor de behandeling van een zaak omdat er een betere doorstroom is.

Hiernaast zijn ook de rechters, secretarissen en juridisch medewerkers ermee gediend. Zij weten aan het eind van het onderzoek ook waar het hoge aantal aanhoudingen van zaken vandaan komt en wat er mogelijk voor kan zorgen dat er minder aanhoudingen komen. Als er minder aanhoudingen van zaken zijn, moeten zij minder vaak dezelfde zaak voorbereiden. Dit scheelt hun veel tijd en energie.

1.5 Centrale vraag en deelvragen

Op grond van de doelstelling is de centrale vraag opgesteld. Deze luidt als volgt:

Om welke redenen worden er zaken aangehouden bij de sector straf van de rechtbank Middelburg en op welke wijze kan het aantal aanhoudingen worden teruggebracht zonder dat de verdedigingsrechten van de verdachte als bedoeld in artikel 6 lid 3 EVRM in het geding komen?

De centrale vraag is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

- Wat zegt de Nederlandse en Europese wet- en regelgeving en jurisprudentie over het aanhouden van strafzaken?
- Welke rechten van de verdachte spelen een rol bij de beoordeling van de verzoeken tot aanhouding van de zaak?
- Wat zijn bij de rechtbank Middelburg de (meest voorkomende) redenen waarom aanhouding van strafzaken heeft plaatsgevonden in het eerste half jaar van 2009?
- Waaraan toetsen strafrechters in Middelburg of ze het verzoek om aanhouding van de zaak wel of niet honoreren in de praktijk en vinden ze dat ze voldoende regelgeving en richtlijnen hebben om deze beslissing te maken?
- Is de praktijk in Middelburg wat betreft aanhoudingen in overeenstemming met de Nederlandse en Europese wetgeving en jurisprudentie en kan het aantal aanhoudingen worden teruggebracht zonder dat de verdedigingsrechten van de verdachte uit artikel 6 EVRM lid 3 in het geding komen?

1.6 Leeswijzer

Deze scriptie bestaat uit zeven hoofdstukken, de inhoud wordt hier in het kort weergegeven. Hieruit blijkt de opbouw van de scriptie en de verbanden tussen de hoofdstukken.

In **hoofdstuk 1** wordt eerst het begrip aanhouden uitgelegd. Vervolgens wordt het probleem waartoe dit onderzoek dient uitgebreid omschreven. Hierna volgt de doelstelling zoals deze aan het begin van het onderzoek opgezet is. Tevens worden de centrale vraagstelling die uit de doelstelling is voortgekomen en de deelvragen, die moeten leiden tot een antwoord hierop, beschreven. Heel het onderzoek gaat over aanhouden, daarom bevat **hoofdstuk 2**

als eerst al de relevante Nederlandse en Europese wet- en regelgeving en jurisprudentie die over het aanhouden van een strafzaak gaat. Het begint met Nederlandse wetgeving en jurisprudentie, gevolgd door de Europese wetgeving en jurisprudentie. Als laatste komt de lagere Nederlandse regelgeving.

Dit onderzoek moet er uiteindelijk toe leiden dat er oplossingen gevonden worden om het aantal aanhoudingen te verminderen. Bij het zoeken naar oplossingen, moeten de verdedigingsrechten van de verdachte in acht genomen worden. Het is dus van belang op de hoogte te zijn van deze rechten. In **hoofdstuk 3** staan rechten van de verdachte die hij toegekend krijgt in Europese en Nederlandse wetgeving en jurisprudentie. Het gaat specifiek over de rechten, tijdens zijn proces, die van belang zijn voor de beoordeling van een aanhoudingsverzoek.

Als helder is wat er over aanhouden in de wet staat en welke rechten de verdachte heeft, moet onderzocht worden hoe het er in de praktijk aan toe gaat, om vervolgens te zien of dit in overeenstemming is met elkaar. Er wordt op twee manieren onderzocht hoe er in de praktijk met aanhoudingen omgegaan wordt, dit gebeurt in hoofdstuk 4 en 5. In **hoofdstuk 4** worden de redenen waarvoor aanhouding heeft plaatsgevonden getoond. Hieruit kan afgelezen worden of deze in overeenstemming zijn met de wet en jurisprudentie. (Hiervoor is het eerste half jaar van 2009 genomen. Een half jaar geeft voldoende inzicht in het aantal en de redenen voor aanhouding. Het is nog maar kort geleden en deze zijn al geregistreerd.) De meest voorkomende redenen voor aanhouding en de gronden waarop ze gebaseerd zijn worden eruit gelicht.

Voor **hoofdstuk 5** is, middels een interview, onderzocht hoe rechters met aanhoudingsverzoeken omgaan. De van belang zijnde antwoorden; de gronden waaraan zij toetsen bij het nemen van een besluit op een aanhoudingsverzoek en het antwoord op de vraag of ze behoefte hebben aan meer hulp bij het nemen van deze beslissing, zijn in hoofdstuk 5 opgenomen. Tevens wordt in het kort beschreven wat de officieren van justitie en de raadsman tijdens hun interviews over aanhouden hebben gezegd.

Uiteindelijk wordt in **hoofdstuk 6** bekeken of de praktijk in de rechtbank Middelburg in overeenstemming is met de wetgeving en jurisprudentie. Voor de gevallen die niet in overeenstemming zijn wordt een mogelijke oplossing aangedragen. Vervolgens wordt beoordeeld of, als er van deze oplossingen gebruik wordt gemaakt, de praktijk meer in overeenstemming is met de wet en jurisprudentie en of het praktisch mogelijk is. Als laatst worden er andere oplossingen aangedragen die ervoor moeten zorgen dat het aantal aanhoudingen afneemt, waarbij de verdedigingsrechten van de verdachte niet in het geding komen.

Het laatste hoofdstuk, **hoofdstuk 7**, geeft antwoord op de centrale vraag, door middel van conclusies en aanbevelingen aan de rechtbank Middelburg.

Hoofdstuk 2: Wetgeving en jurisprudentie betreffende aanhouden

In het vorige hoofdstuk is uitgelegd wat aanhouden in de praktijk betekent en waar het vandaan komt. In dit hoofdstuk wordt het begrip aanhouden op een geheel juridische wijze benaderd. Er wordt gekeken naar relevante Nederlandse en Europese wet- en regelgeving en jurisprudentie betreffende het aanhouden van strafzaken. Als eerste komt aan de orde wat het wetboek van Strafvordering over aanhouden bepaald, vervolgens wat het EVRM erover zegt en daarna komt de lagere regelgeving aan bod. Dit alles wordt aangevuld met jurisprudentie. Het zal onder meer gaan over redenen voor aanhouding, over de hervatting van het onderzoek na aanhouding en er volgt een eigen mening op de lagere regelgeving.

2.1 Aanhouding in het Wetboek van Strafvordering

Om te beginnen wordt hier naar Nederlandse wetgeving en jurisprudentie omtrent aanhouden gekeken. In het wetboek van Strafvordering staan bepalingen over aanhouden. De bepalingen worden aangevuld met jurisprudentie. Deze paragraaf is opgedeeld in algemene bepalingen over aanhouden, redenen waarvoor aanhouding plaats kan vinden, wijze van beslissen en de hervatting van het onderzoek na aanhouding.

2.1.1 Algemeen

In lid 1 van art. 277 Sv staat dat het onderzoek onafgebroken moet worden voortgezet, maar het tweede lid geeft meteen al een uitzondering waardoor een korte onderbreking van het onderzoek wel kan plaatsvinden. In dit onderzoek gaat het om een lange onderbreking, daarom wordt niet verder op lid twee ingegaan.

Art. 281 Sv gaat over de lange onderbreking van het onderzoek ter terechtzitting, ofwel schorsing of aanhouding van de zaak. Over deze onderbreking gaat dit onderzoek. Art. 281 geldt indien de verdachte niet in voorlopige hechtenis zit. Uit dit artikel blijkt dat een onderzoek ter terechtzitting onderbroken kan worden als dit in het belang van het onderzoek is. Dit was bijvoorbeeld het geval in een zaak die diende bij het gerechtshof te Den Bosch. De verdachte was eerder door de politierechter bij verstek veroordeeld en was nu bij zijn zitting in hoger beroep weer niet aanwezig. Zijn raadsman wist alleen dat hij gedetineerd was in Duitsland en daar nog een gevangenisstraf van drie jaar uit moest zitten. Het hof constateerde uit het dossier dat de verblijfplaats van de verdachte in Duitsland al gedurende langere tijd kenbaar was. Er was niet duidelijk dat de verdachte op een andere manier op de hoogte was van de zitting en daarom was het hof hier van mening dat de zaak aangehouden moest worden om hem ook op zijn laatst bekende verblijfplaats in Duitsland op te roepen, dit in het belang van het onderzoek⁴.

Schorsing ofwel aanhouding kan voor bepaalde of onbepaalde tijd⁵, waarbij de bepaalde tijd verlengd kan worden voor zo lang dit nodig is ten behoeve van het onderzoek. De redenen van de schorsing moeten in het proces-verbaal van de terechtzitting worden opgenomen. De artt. 319 tot en met 324 Sv bevatten regels omtrent de hervatting van het onderzoek ter terechtzitting. Deze worden later in dit hoofdstuk besproken.

Art. 282 Sv betreft het aanhouden van het onderzoek ter terechtzitting terwijl de verdachte in voorlopige hechtenis zit. De termijn van aanhouding mag in eerste instantie niet meer dan een maand zijn, maar om klemmende redenen kan de aanhouding drie maanden duren. Klemmende redenen zijn al de redenen die noodzakelijk zijn voor het onderzoek⁶,

⁴ HR 26 oktober 2004, LJN:AR2105

⁵ Zie paragraaf 1.1.1

⁶ J. Wöretshofer, 'Art. 282 Sv, aantekening 3', in C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer (red.), *Strafvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2007.

bijvoorbeeld het doen van een getuigenverhoor maar ook de bezetting van het zittingsrooster⁷.

Als de aanhouding voor onbepaalde tijd is, moet er toch een uiterste termijn, welke conform lid 2 maximaal drie maanden is, worden gesteld waarbinnen het onderzoek weer hervat wordt. In dit artikel staat niet expliciet vermeldt dat de redenen voor de aanhouding in het proces-verbaal moeten worden opgenomen, maar omdat dit artikel gezien kan worden als een aanvulling op art. 281 Sv moeten hier ook de redenen voor aanhouden in het proces-verbaal worden opgenomen⁸. Indien de verdachte in voorlopige hechtenis zit krachtens een bevel tot gevangenneming/gevangenhouding en de maximale termijn, van 90 dagen, hiervan verlopen is, kan de officier van justitie alleen aanhouding van het onderzoek ter terechtzitting vragen indien hij dit voornemen daartoe in de dagvaarding aan de verdachte kenbaar heeft gemaakt.

2.1.2 Redenen voor aanhouding

Het wetboek van strafvordering geeft in bepaalde artikelen gronden voor aanhouding, deze artikelen staan hier. De opsomming is niet limitatief, want de verdachte kan om nog vele andere redenen om aanhouding vragen waarbij hij zich beroept op een eerlijk proces. Art. 265 Sv bepaalt dat aanhouding van een zaak kan volgen indien de termijn tussen de uitreiking van de dagvaarding en de datum van de terechtzitting niet juist is. Art. 265 Sv zegt dat bij een meervoudige kamerzaak tussen de dag waarop de dagvaarding is betekend aan de verdachte en de terechtzitting minimaal 10 dagen moeten zitten (voor een politierechterzitting is dit maar drie dagen)⁹. Indien een kortere tijd in acht is genomen en de verdachte heeft verklaard hier geen moeite mee te hebben, kan de terechtzitting gewoon doorgaan. Maar indien de verdachte niet verschijnt op de zitting of wel verschijnt maar vraagt om uitstel om de zaak goed te kunnen voorbereiden en de rechtbank het hiermee eens is, wordt het onderzoek ter terechtzitting geschorst. De rechter bepaalt dan een nieuwe zittingsdatum en zegt deze aan de partijen aan. Dit blijkt ook uit het arrest van de Hoge Raad op 12 februari 2002, waar de dagvaarding voor de zitting in hoger beroep maar zeven dagen voor de zitting betekend werd aan de verdachte. De verdachte kwam niet op de zitting en nergens werd in de stukken teruggevonden dat de verdachte instemde met de verkorting van de termijn, maar toch heeft het hof hem veroordeeld bij verstek. De Hoge Raad oordeelde hier dat het hof de zaak had moeten schorsen, omdat behandeling in strijd was met een behoorlijke procesorde¹⁰.

Art. 278 Sv gaat over de situatie dat de verdachte niet op de zitting is verschenen en de rechtbank dit wel wil, en de situatie dat de verdachte zich in persoon wil verdedigen en hier uitstel voor nodig denkt te hebben. Soms verschijnt de verdachte niet op de zitting, terwijl de dagvaarding op de juiste wijze uitgereikt is, en wil de rechtbank dat de verdachte wel op de terechtzitting verschijnt. Hij wordt dan opgeroepen om op de volgende zitting te komen en indien er medebrenging bevolen is, kan hij worden opgehaald door de politie¹¹. Het onderzoek ter terechtzitting wordt dan geschorst om te zorgen dat verdachte er de volgende keer wel bij is. De verdachte kan ook meedelen dat hij zijn verdediging in persoon wil voeren en hij hiervoor uitstel van de behandeling van zijn zaak wil. De rechtbank beslist hierop om of toch de zaak te behandelen, of dat het onderzoek geschorst wordt en later pas weer hervat wordt. Zo'n zaak deed zich voor op 12 december 2002 bij de rechtbank in Breda. Door problemen met zijn vervoer kon de verdachte niet op tijd aanwezig zijn, en omdat hij zijn raadsman net ontslagen had, wilde hij zich in persoon verdedigen. De rechtbank heeft de zaak toch inhoudelijk behandeld, in afwezigheid van verdachte. Het hof te Den Bosch heeft hierover op 24 april 2003 gezegd dat de rechtbank de zaak niet inhoudelijk had mogen

⁷ Hof Amsterdam 15 december 1993, LJN:AD2002

⁸ J. Wöretshofer, 'Art. 282 Sv, aantekening 3', in C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer (red.), *Strafvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2007.

⁹ Alleen in het geval dat door de rechter-commissaris bevelen tot handhaving van de openbare orde, overeenkomstig de Zevende titel van het vierde Boek (artt.540-550Sv), zijn gegeven, moeten er maar minimaal vier dagen tussen zitten. Dit komt in de praktijk nauwelijks voor.

¹⁰ HR 12 februari 2002, LJN:AD7800

¹¹ HR 16 november 2004, LJN:AR3228

behandelen, maar had moeten aanhouden tot de verdachte wel aanwezig kon zijn om verdediging in eigen persoon te voeren, of door zijn (nieuwe) raadsman te laten voeren¹².

In de artt. 314 tot en met 318 Sv staan gronden waarop vaak aanhouding gevraagd wordt. Zo bepaalt art. 314 Sv dat schorsing van het onderzoek ter terechtzitting kan plaatsvinden als de tenlastelegging gewijzigd is. In art. 261 Sv staat dat in de dagvaarding de tenlastelegging opgenomen is, dit om precies duidelijk te maken waarvan de verdachte verdacht wordt zodat hij zich hiertegen kan verdedigen. Soms wil de officier van justitie de tenlastelegging wijzigen. Als het nodig is kan de rechtbank het onderzoek dan schorsen of aanhouden, zodat de verdachte zijn verdediging op de nieuwe tenlastelegging aan kan passen. Als voorbeeld is te noemen een zaak, die uiteindelijk bij de Hoge Raad kwam, waarin tijdens de terechtzitting bij de rechtbank de OvJ, nadat hij enkele woorden had gesproken, een wijziging van de tenlastelegging vorderde. De raadsman van de verdachte wilde schorsing van een uur, om zijn verdediging aan te passen. De voorzitter besliste hierop dat het onderzoek ter terechtzitting voor 5 minuten geschorst werd, omdat de wijziging van de tenlastelegging niet ingrijpend was¹³. Hier werd een korte schorsingsperiode in aanmerking genomen, maar indien de wijziging wel ingrijpend is, kan de zaak ook worden aangehouden.

Aanhouden van een zaak kan volgens art. 315 ook als de rechtbank het noodzakelijk acht om getuigen of deskundigen te horen die op de terechtzitting nog niet gehoord zijn en ook niet aanwezig zijn of om bescheiden of stukken van overtuiging die niet op de terechtzitting aanwezig zijn te overleggen. De rechtbank beveelt dan, zo nodig onder bevel tot medebrenging, op een bepaald tijdstip de dagvaarding of schriftelijke oproeping van de getuigen of deskundigen, of de overlegging van de bescheiden of die stukken van overtuiging.

Volgens art. 316 kan schorsing van het onderzoek ter terechtzitting ofwel aanhouding plaatsvinden indien het noodzakelijk is dat er onderzoek door de rechter-commissaris verricht wordt. De rechtbank geeft het onderwerp en zonodig de werkwijze van het onderzoek aan en stelt de stukken in handen van de rechter-commissaris.

Het onderzoek ter terechtzitting kan ook aangehouden worden als het noodzakelijk is dat er onderzoek wordt gedaan naar het geestesvermogen van de verdachte tegen wie voorlopige hechtenis is bevolen en dit onderzoek op geen andere manier voldoende kan plaatsvinden. Dit staat in art. 317 Sv. En art. 318 geeft aan dat als de rechtbank het houden van een schouw of het horen van getuigen of verdachten ergens anders dan in de rechtszaal, maar binnen het rechtsgebied, noodzakelijk vindt, ze de zaak ook kan schorsen.

Er zijn nog veel andere redenen waarvoor zaken aangehouden kunnen worden. De verdachte heeft gedurende zijn proces veel rechten, in het volgende hoofdstuk worden deze uiteen gezet. Als hij een beroep doet op een van deze rechten, is hiervoor vaak ook aanhouding van de zaak vereist. Bijvoorbeeld het recht van de verdachte om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn, waar het arrest van 7 april 2009 van de Hoge Raad over gaat. Het ging over een verdachte die aanhouding vroeg omdat hij niet op de zitting aanwezig kon zijn, omdat hij die morgen ziek geworden was. Hij had daar op dat moment geen bewijs voor. De HR oordeelt dat dit verzoek gehonoreerd moet worden om de verdachte nog een kans te geven om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn¹⁴. Na de vraag om aanhouding moet de verdachte nog wel rekening houden met een afwijzing van zijn verzoek en mag hij er niet van uitgaan dat zijn verzoek zonder meer zal worden ingewilligd. Er mag van de verdachte worden verwacht dat hij zich op de hoogte stelt van de beslissing of dat hij ervoor zorgt dat hij op de hoogte gesteld kan worden, alsook dat hij ter

¹² Hof Den Bosch 24 april 2003, LJN:AF8344

¹³ HR 23 september 1997, LJN:ZD0805

¹⁴ HR 7 april 2009, LJN:BH0566

staving van het verzoek alsnog de gegevens kan verstrekken die de rechter met het oog op de te nemen beslissing graag wil hebben¹⁵.

2.1.3 Beslissen

Art. 329 bepaald dat de rechtbank, voordat ze beslist op een verzoek of verzet van de verdachte, eerst de OvJ moet horen. Voordat ze beslist op een vordering of verzet van de OvJ stelt de rechtbank eerst, indien aanwezig, de verdachte of anders de raadsman in de gelegenheid het woord te voeren. Als een van de partijen dus om aanhouding verzoekt, mag de andere partij hier nog iets over zeggen, voordat de rechtbank beslist. Art. 330 gaat over het moment van beslissen. Weigering of verzuim om te beslissen over een vordering of een verzet van de OvJ of een verzoek of verzet van de verdachte, strekkende om gebruik te maken van een bevoegdheid of van een recht door de wet toegekend, heeft nietigheid tot gevolg. Indien een verzoek, verzet of vordering wordt gedaan moet hierover meteen of later bij het eindvonnis beslist worden. Een eis hierbij is dat er uitdrukkelijk en gemotiveerd beslist wordt op de terechtzitting of in het eindvonnis en niet alleen in de aanvulling op het vonnis¹⁶. Als voor de zitting al een voorlopige beslissing gemaakt is over het verzoek, kan dit voor de zitting worden meegedeeld aan de verzoeker, maar moet op de zitting een definitieve beslissing worden gemaakt en moet deze beslissing ook in het proces-verbaal van de terechtzitting worden vastgelegd en gemotiveerd¹⁷.

2.1.4 Hervatting

Als het onderzoek ter terechtzitting voor bepaalde tijd geschorst is, zegt de voorzitter de verdachte, diens raadsman, en de tolken, getuigen en deskundigen die nog niet gehoord zijn op de terechtzitting, het nieuwe tijdstip aan waarop ze bij de hervatting van het onderzoek aanwezig moeten zijn. Ook de aanwezige benadeelde partij wordt het tijdstip aangezegd. Deze aanzeggingen gelden als oproeping. Indien eerstgenoemde personen niet bij deze terechtzitting aanwezig waren, worden zij opnieuw opgeroepen. Ook de benadeelde kan opnieuw opgeroepen worden als de rechtbank dit van belang acht. De rechtbank kan ook ambtshalve, op vordering van de officier van justitie of op verzoek van de verdachte, beslissen dat de reeds gehoorde getuigen en deskundigen en de tolken aanwezig moeten zijn bij de nadere behandeling van de zaak. Dit verzoek van de officier van justitie of de verdachte kan afgewezen worden indien de rechtbank van mening is dat zo de vervolging van het Openbaar Ministerie en de verdediging van de verdachte niet geschaad wordt. Dit volgens art. 319 Strafvordering.

In art. 320 Sv gaat het over de hervatting van het onderzoek ter terechtzitting, bij een schorsing voor onbepaalde tijd, welke plaatsvindt als de oorzaak van de aanhouding verdwenen is. De verdachte, de getuigen, de deskundigen en tolken worden weer opgeroepen, voor zover zij nog niet op de terechtzitting zijn gehoord. Ook de benadeelde partij wordt opgeroepen als dit van belang is. In dit geval geldt hetzelfde als bij schorsing voor bepaalde tijd, want ook hier kan de rechtbank ambtshalve en op verzoek al gehoorde getuigen en deskundigen en tolken oproepen. Dit verzoek kan ook afgewezen worden als zo de vervolging of verdediging niet geschaad wordt. Betreffende oproeping van de verdachte is de termijn tussen dagvaarding en terechtzitting van belang, hiervoor beschreven in art. 265 Sv.

Art. 322 Sv zegt dat het onderzoek ter terechtzitting bij de hervatting in dezelfde stand verdergaat als waarin het zich bevond bij schorsing. Een uitzondering is het geval de zaak bij verstek werd behandeld, maar de verdachte tijdens het hervatte onderzoek wel in persoon verschijnt, dan wordt het onderzoek opnieuw aangevangen, maar de rechtbank kan beslissen bepaalde onderzoekshandelingen niet opnieuw te doen. De rechtbank kan ook bepalen dat het onderzoek helemaal opnieuw wordt aangevangen, dit doet zij als de samenstelling van de rechtbank bij de hervatting gewijzigd is, tenzij de officier van justitie en

¹⁵ HR 9 mei 2000, LJN:AA5730

¹⁶ HR 17 april 2007, LJN:BA0490

¹⁷ HR 11 oktober 2005, LJN:AT5663

de verdachte instemmen met hervatting van het onderzoek in de stand waarin het geschorst is. Als de samenstelling van de rechtbank gewijzigd is, betekent dit dat er bij de hervatting van een meervoudige kamerzaak een of meer andere rechters de zaak behandelen dan bij de eerste keer. Het onderzoek wordt dan opnieuw aangevangen, zodat de nieuwe rechters ook heel het onderzoek en de resultaten hiervan te zien krijgen. Behalve dus als de OvJ en de verdachte het niet nodig vinden om het onderzoek opnieuw aan te vangen. Ook als het onderzoek wel opnieuw aangevangen wordt blijven beslissingen over de geldigheid van de uitreiking van de dagvaarding en over de verweren van de verdachte, beslissingen op vorderingen tot wijziging van de tenlastelegging, alsook beslissingen inzake het horen of de oproeping van de getuigen of deskundigen ter terechtzitting, in stand.

Als laatst bepaalt art. 324 Sv dat, ook al is het onderzoek ter terechtzitting geschorst, de rechtbank te allen tijde bevoegd is het onderzoek te heropenen. Dit kan nodig zijn als op korte termijn een schouw gehouden moet worden, omdat de omstandigheden gewijzigd gaan worden of indien getuigen of deskundigen binnen korte tijd niet meer gehoord kunnen worden door ziekte of verhuizing. Hierop zijn de hiervoor beschreven artt. 320 en 322 Sv van toepassing.

2.2 Aanhouding in het EVRM

Het EVRM kent geen procesrechtelijke regels. Er staat daarom ook niets over aanhouding of schorsen van de zaak in het EVRM. Art. 6 EVRM waarborgt een eerlijk proces. Hierin krijgt de verdachte rechten, die als hij deze gebruikt, wel tot aanhouding kunnen leiden. Over deze rechten gaat het volgende hoofdstuk, hierin staat ook van toepassing zijnde jurisprudentie. Het gaat daar wel over aanhoudingen, maar het betreft de vraag of er aangehouden had moeten worden en waarom. Het gaat nergens in Europese wetgeving en jurisprudentie over het proces van aanhouden van een zaak, daarom kan hier niets over worden geschreven.

Gevolg van een zaak te vaak aanhouden = onredelijke termijn.
Gevolg onredelijke termijn in rechtspraak EHRM = schadevergoeding¹⁸
Gevolg onredelijke termijn in rechtspraak NL = strafvermindering¹⁹

2.3 Aanhouding in lagere regelgeving

Er bestaat niet veel lagere regelgeving omtrent het aanhouden van het onderzoek ter terechtzitting. Wel is er een protocol opgesteld om aanhoudingen ten gevolge van verhindering van een van de partijen in te perken. Dit is het “Landelijk aanhoudingenprotocol”²⁰ en zal als eerst behandeld worden.

Bij de rechtbank Middelburg gebruiken ze voor de verzoeken tijdens de terechtzitting een apart document, gebaseerd op het aanhoudingenprotocol, dit wordt hierna besproken. Tijdens het bestuderen van het protocol en het document, zag ik hier opmerkelijke dingen in staan. Ik heb hierop, meteen na de behandeling van deze, mijn mening gegeven, onder het kopje ‘opmerking’.

Als laatst wordt jurisprudentie aangehaald om te laten zien hoe wet en regelgeving moeten worden toegepast.

2.3.1 Landelijk aanhoudingenprotocol

Het aanhoudingenprotocol is opgesteld door het Landelijk overleg van voorzitters van de strafsectoren van de gerechtshoven en de rechtbanken (LOVS) op 9 september 2005. Het beleid met betrekking tot aanhoudingsverzoeken moet ervoor zorgen dat, in het belang van alle procesdeelnemers, er zoveel mogelijk tot formele rechtseenheid, een voortvarend verloop van de procesgang en een optimale benutting van de zittingscapaciteit gekomen wordt. Door dit protocol kan het aanhoudingsverzoek ten gevolge van verhindering van een van de partijen uniform beoordeeld worden, wat de rechtseenheid bevordert. Het protocol geldt voornamelijk voor verzoeken tot aanhouding voorafgaand aan de zitting. Voor de

¹⁸ Art. 41EVRM

¹⁹ HR 17 juni 2008, LJN: BD2578

²⁰ Bijlage nr. 2: Landelijk aanhoudingenprotocol

tijdens de zitting gedane verzoeken moet dit protocol zoveel mogelijk analoog worden toegepast.

In het landelijk aanhoudingenprotocol staan eerst algemene regels en vervolgens de regels met betrekking tot aanhouding indien de verdachte verhinderd is. Hierna staan regels voor het geval de raadsman, en als laatste voor het geval de benadeelde of het slachtoffer, verhinderd is. De van belang zijnde regels zullen in deze volgorde besproken worden, met aan het einde nog een persoonlijke opmerking op dit protocol.

Algemeen

Het algemene deel bevat de eisen waaraan het aanhoudingsverzoek moet voldoen, wil het in behandeling worden genomen. De regel is dat in beginsel aangehouden wordt voor bepaalde tijd.

Verhindering van de verdachte

Verhindering van de verdachte moet voldoende dringend en aannemelijk zijn. In het algemeen zal hiervoor bewijs nodig zijn (tenzij verhindering al aannemelijk is op grond van gegevens uit het dossier), en de dringendheid moet worden getoetst. Als de verhindering al eerder had kunnen worden aangevoerd, zal dat gelden als aanwijzing tegen dringendheid en/of aannemelijkheid. Aanhoudingsverzoeken van de verdachte komen ook vaak telefonisch binnen vlak voor de zitting, wegens ziekte of vervoersproblemen. Indien een aanhoudingsverzoek telefonisch binnenkomt, wordt de verzoeker meegedeeld dat het verzoek zal worden doorgegeven maar dat het gerecht, gehoord het openbaar ministerie zal beslissen, en ook dat de verdachte zo spoedig mogelijk na de zitting bij de griffier van de desbetreffende zitting, kan informeren naar de beslissing van het gerecht.

De rechtbank maakt na zo'n verzoek de beslissing om aan te houden of om bij verstek te behandelen. Als ze ervoor kiezen de zaak bij verstek te behandelen moet de griffier aan de verdachte laten weten, dat hij tot 5 werkdagen na de zitting de gelegenheid heeft om een bewijsstuk bij de griffier in te dienen om te bewijzen dat hij echt verhinderd was op het moment van de zitting. Aan de hand van dit bewijsstuk wordt beoordeeld of er een eindvonnis gewezen zal worden of dat het onderzoek heropend wordt.

Verhindering raadsman

Volgens het protocol moet een raadsman die al aan ziet komen dat hij niet op de zitting aanwezig kan zijn, zorgen voor een vervanger, ook al heeft hij een eenmanskantoor. Dit is alleen anders als het een complexe zaak is of als die raadsman een specifieke deskundigheid bezit die nodig is om de verdachte te verdedigen. Er wordt nergens vanuit een juridische achtergrond uitgelegd wat deskundig en specifiek hier precies inhoudt. Volgens het woordenboek²¹ betekent specifiek, dat men in het bijzonder aan iets eigen is, in dit geval de zaak van de verdachte. Deskundig is men, als men bekwaam inzake iets is, in dit geval bekwaam, ofwel kundig, in het behandelen van de zaak.

Een zaak wordt niet voor verhindering van de raadsman aangehouden als uit het dossier blijkt dat de zittingsdatum in overleg met de raadsman is vastgesteld, en ook niet indien de raadsman in de gelegenheid is geweest om te reageren op een tijdig kenbaar gemaakte, voorgenomen zittingsdatum en tijdstip. Er wordt ook niet aangehouden als blijkt dat verhindering van de raadsman al bekend was op het tijdstip dat de raadsman de zaak accepteerde.

Ook bij verhindering van de raadsman moet blijken dat de verhindering voldoende dringend en aannemelijk is. De aannemelijkheid moet niet bewezen worden, maar wordt al aangenomen op grond van de mededeling van de verhindering. De dringendheid moet nog wel getoetst worden. Als de raadsman verhinderd is als gevolg van andere zittingen, dan geldt dat de zitting voor verlengingen gevangenhouding en voor verhoren van rechter-commissaris gaat, dat preventieve zaken voor niet preventieve zaken gaan en dat de eerder bepaalde zitting voor de later bepaalde zitting gaat.

Uit hetgeen hier staat is op te maken dat een aanhoudingsverzoek niet gehonoreerd wordt, omdat de verdachte te laat een raadsman heeft ingeschakeld of van raadsman is gewisseld.

²¹ <www.vandale.nl> laatst geraadpleegd op 2 november 2009.

De raadsman krijgt voor behandeling van de zaak nog de gelegenheid om het dossier in te zien. De geplande zitting gaat dan gewoon door, maar of de zaak inhoudelijk wordt behandeld wordt op de zitting beslist.

Verhinderling van slachtoffer of benadeelde

Verzoeken ingediend door het slachtoffer of de benadeelde worden niet gehonoreerd, tenzij er bijzondere omstandigheden zijn.

2.3.2 Opmerking over het Landelijk aanhoudingenprotocol

Bij dit protocol wil ik een opmerking maken. Ik vraag me af of het deel betreffende ‘de verhinderde raadsman’ uit het protocol geheel in overeenstemming is met de rechten van de verdachte. De verdachte heeft immers recht op bijstand in zijn verdediging door een raadsman naar eigen keuze (art. 6 lid 3 sub c EVRM). In dit protocol staat dat indien de raadsman op het moment dat hij een cliënt aanneemt, al weet dat hij op de zittingsdatum verhinderd is, de zaak niet aangehouden wordt. Dit lijkt een beperking in de vrije keuze van advocaat voor de verdachte. Verdachte kan deze raadsman nu niet tot zijn raadsman, die hem zal bijstaan in de verdediging, maken. Hetzelfde geldt voor het geval een verdachte te laat een raadsman heeft ingeschakeld of van raadsman is gewisseld. Het protocol bepaalt dat ook om deze reden niet wordt aangehouden.

Volgens mij is dit niet in overeenstemming met art. 6 lid 3 sub b en c EVRM, “te beschikken over de tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging” en bij de verdediging “bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze”.

Naar mijn mening brengt het protocol deze rechten van de verdachte in gevaar en zal de rechtbank bij toepassing van het protocol voorzichtig moeten zijn en sommige delen niet toe moeten passen. Anders wordt mogelijk het recht van de verdachte op zelfgekozen bijstand in zijn verdediging geschonden.

2.3.3 Document: Aanhouding ter terechtzitting

Bij de rechtbank Middelburg wordt nog een ander document gebruikt. Het heet ‘Aanhouding ter terechtzitting’ en wordt gebruikt indien er een aanhoudingsverzoek wordt gedaan tijdens de zitting²². Het uitgangspunt is dat zittingen zoveel mogelijk doorgaan en ook inhoudelijk behandeld worden. Een beslissing tot aanhouding kan pas op de terechtzitting worden genomen en niet al daaraan vooraf.

Het document bevat regels voor de drie groepen, verdachte, raadsman en slachtoffer/benadeelde. In principe komt het document overeen met het landelijk aanhoudingenprotocol, het verschil is alleen dat alles korter geformuleerd is en dat er bij verhinderling van het slachtoffer/benadeelde helemaal niet wordt aangehouden.

2.3.4 Opmerking over het document: Aanhouding ter terechtzitting

In het document staat dat een zaak niet wordt aangehouden als een slachtoffer/benadeelde verhinderd is. Hier moet men oppassen dat het spreekrecht van het slachtoffer niet geschonden wordt. Het slachtoffer heeft sinds enkele jaren het recht om tijdens de terechtzitting een verklaring af te leggen (art. 302 Sv). Indien hij dit wenst, moet hem de gelegenheid hiertoe gegeven worden.

2.3.5 Jurisprudentie

Bij een aanhoudingsverzoek ter terechtzitting omdat de verdachte verhinderd is, moet dit, waar mogelijk, schriftelijk onderbouwd worden. Uit jurisprudentie blijkt dat wel moet worden gekeken of het bewijs van verhinderling wel in redelijkheid van de verdachte verlangd kan worden. In deze zaak was het zo dat de raadsman van de verdachte, op de morgen van de zitting, door de broer van de verdachte was gebeld met de mededeling dat de verdachte ziek was. De raadsman heeft op de zitting voor de verdachte om aanhouding van de zaak verzocht, daaraan ten grondslag leggend dat de broer van de verdachte had gebeld met de mededeling dat verdachte ziek was en daarom niet op de zitting kon verschijnen. Het hof

²² Bijlage nr. 3: Document: Aanhouding ter terechtzitting

oordeelde dat er geen aanhouding van de zaak zou plaatsvinden, op grond van de enkele omstandigheid dat de verdachte op dat moment geen medische verklaring had overlegd. Het hof had niet onderzocht of het overleggen van zo'n verklaring, dan wel van andere gegevens, in redelijkheid van de verdachte verlangd had kunnen worden.

De Hoge Raad oordeelde dat indien een verdachte door ziekte is verhinderd op de terechtzitting te verschijnen en om aanhouding verzoekt, de rechter aan dit verzoek moet voldoen om verdachte alsnog de gelegenheid te geven om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn. De rechter mag het verzoek ook afwijzen, indien hij vindt dat anders de behoorlijke strafvordering (waaronder de redelijke termijn valt) in het gedrang komt en hij vindt dat dat zwaarder weegt dan het recht van de verdachte om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn. De rechter moet dus beoordelen of hij de aangevoerde reden aannemelijk en van voldoende gewicht acht en of het belang van een behoorlijke strafvordering de voorrang moet hebben boven het belang van de verdachte bij aanhouding. Hij mag van de verdachte of zijn raadsman vragen om, ter ondersteuning van het verzoek, gegevens te verstrekken die wenselijk zijn voor het nemen van een beslissing op het aanhoudingsverzoek.

De Hoge Raad vond dat het hof wel om bewijsstukken had mogen vragen, maar niet het verzoek had mogen afwijzen op grond van de enkele omstandigheid dat de verdachte op dat moment geen medische verklaring had overlegd, zonder dat was onderzocht of het overleggen van zo'n verklaring, dan wel van andere gegevens, in redelijkheid van de verdachte verlangd had kunnen worden²³.

²³ HR 21 april 2009, LJN: *BH5171*

Hoofdstuk 3: Rechten van de verdachte

In dit hoofdstuk gaat het specifiek om rechten van de verdachte die van belang zijn bij de beoordeling van aanhoudingsverzoeken.

Een verdachte heeft vanaf het begin van de tegen hem ingestelde verdenking rechten. Dit begint bijvoorbeeld al bij het politieverhoor, waar de verdachte recht heeft op een advocaat. We gaan hier kijken naar de rechten van een verdachte tijdens zijn proces. Het gaat alleen om de rechten die een rol spelen bij de beoordeling van aanhoudingsverzoeken. Als op deze rechten een beroep wordt gedaan, kan dit leiden tot aanhouding van de zaak. Zo heeft een verdachte bijvoorbeeld ook tijdens zijn proces recht op een advocaat om hem te verdedigen. Indien hij deze nog niet heeft gevonden of de advocaat op het moment van de terechtzitting met een acceptabele reden niet kan komen, wordt de zaak aangehouden tot een later tijdstip waarop de advocaat de verdachte wel kan verdedigen.

Met de rechten van de verdachte moet rekening gehouden worden bij het zoeken naar oplossingen om het aantal aanhoudingen te verminderen. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om het probleem op te lossen door geen zaken meer aan te houden, want dan zou de verdachte zich niet altijd volledig op zijn rechten kunnen beroepen. Soms heeft de verdachte immers tijd, en dus aanhouding, nodig om van zijn rechten gebruik te kunnen maken. In dit hoofdstuk wordt eerst gekeken welke rechten van de verdachte een rol spelen bij de beoordeling van de verzoeken tot aanhouding van de zaak uit Europese en vervolgens uit Nederlandse wetgeving en jurisprudentie. Hierna wordt gekeken of de Nederlandse en Europese wetgeving en jurisprudentie overeenkomen.

3.1 Rechten van de verdachte in Europese wetgeving en jurisprudentie

In het Europees verdrag van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden staan, onder andere, specifieke rechten voor een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld. De rechten die een rol spelen bij de beoordeling van een aanhoudingsverzoek worden hier beschreven. Deze rechten worden toegelicht door middel van jurisprudentie. De belangrijkste rechten zijn dikgedrukt in de tekst en staan in een kader opgesomd.

Het begint met art. 5 lid 3, dat bepaalt dat een ieder die gearresteerd of gedetineerd is het recht heeft om binnen een **redelijke termijn berecht te worden** of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. Dit om te voorkomen dat men in onredelijk lange voorlopige hechtenis wordt gehouden. Er is niet vastgesteld wat een redelijke termijn is omdat dit steeds per zaak bekeken moet worden. Wel heeft het Hof bepaalde gronden om te toetsen of de duur van de hechtenis redelijk is. Er moet bij voortzetting van de detentie gekeken worden of er een echt publiek belang aanwezig is, dat niettegenstaande de onschuldpresumptie, zwaarder weegt dan het recht op vrijheid. Bij beoordeling van de redelijkheid van de duur wordt eerst gekeken of er nog een redelijke verdenking bestaat dat de gearresteerde persoon het strafbare feit heeft gepleegd en na verloop van tijd moet de rechterlijke autoriteit ook andere gronden geven die de vrijheidsontneming blijven rechtvaardigen. Een voorbeeld hiervan is vluchtgevaarlijkheid van de gearresteerde. Indien aan deze eisen is voldaan wordt ook nog getoetst of de bevoegde nationale autoriteit bijzondere voortvarendheid heeft betracht bij de procesvoering²⁴.

Het Hof heeft geoordeeld dat een termijn van vier dagen en zes uur tussen de in verzekeringstelling en voorgeleiding te lang is. Er wordt door de Staat dan een inbreuk op de persoonlijke vrijheid gemaakt²⁵. Ook een termijn van twee jaar, vier maanden en zes dagen tussen het moment van in voorlopige hechtenis stellen tot aan een uitspraak in eerste aanleg is voor een strafzaak van relatief eenvoudige aard te lang²⁶.

Dan volgt lid 4 van art. 5 met het recht voor een ieder wiens vrijheid is ontnomen door arrestatie of detentie **om voorziening te vragen bij het gerecht** opdat dit spoedig beslist

²⁴ EHRM 6 juni 2000, LJN:AP0777 (*Cesky v. Tsjechische Republiek*)

²⁵ EHRM 29 november 1988, LJN:AD0540 (*Brogan e.a. v. Verenigd Koninkrijk*)

²⁶ EHRM 19 mei 2009, LJN:BJ7511 (*Kulikowski v. Polen*)

over de rechtmatigheid van zijn detentie. Dit is aan de orde als de redelijke termijn van voorlopige hechtenis als in lid 3 overschreden wordt, zonder dat de gearresteerde in vrijheid gesteld wordt. De gearresteerde moet dan aan de rechter kunnen vragen om op korte termijn een beslissing te nemen over de vraag of zijn gevangenhouding nog rechtmatig is of dat hij in vrijheid gesteld kan worden²⁷.

Art. 6 geeft een ieder recht op een **eerlijk proces**. In lid 1 staat dat een verdachte recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. De uitspraak van de zaak moet in het openbaar, maar gedurende de zitting kan de toegang tot de zaal gesloten worden in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of nationale veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van procespartijen dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bijzondere omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer de openbaarheid de belangen van een behoorlijke rechtspleging zou schaden. Belangrijk in deze deelvraag zijn de rechten van de verdachte die een rol spelen bij de beoordeling van de aanhoudingsverzoeken. In lid 1 staan veel rechten van de verdachte bij behandeling van zijn zaak. Van belang voor beoordeling van aanhoudingsverzoeken is de behandeling van de zaak binnen een **redelijke termijn**, daarom wordt alleen daar dieper op ingegaan.

De termijn vangt in eerste instantie aan als de zaak bij de rechtbank aanhangig wordt gemaakt, maar in het geval eerder al andere stappen ondernomen zijn, kan worden gesteld dat de termijn eerder begon²⁸. Deze andere stappen zijn maatregelen waaruit je redelijkerwijs kunt afleiden dat er een verdenking tegen je is ingesteld²⁹. Als eind van de termijn wordt het tijdstip dat de laatste beslissing definitief is geworden, genomen. In het Europees recht en jurisprudentie is de redelijke termijn geen vastgestelde termijn. Er wordt gekeken naar de bijzondere omstandigheden van het geval³⁰. Omstandigheden van het geval, ofwel criteria waarnaar gekeken wordt bij de beoordeling van de termijn zijn de complexiteit van de zaak, het belang van de zaak voor de rechtzoekende, het gedrag van de partijen en het optreden of de nalatigheid van de bevoegde openbare overheden³¹. Zo oordeelt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat een termijn van 8 jaar, waarbij de zaak nog maar in hoger beroep aanhangig is, niet in strijd is met het recht op behandeling binnen een redelijke termijn. Dit omdat de zaak complex was en de klager volop gebruik had gemaakt van de hem toekomende procedurele rechten³². Ook in de zaak *Hozee v. Nederland* (1998), waar het gerechtelijk vooronderzoek, nadat de verdachte voor het eerst verhoord was, nog 4 jaar en 7 maanden heeft geduurd, was geen sprake van een onredelijke termijn. De zaak was namelijk erg ingewikkeld en de justitiële autoriteit had al die tijd aan de zaak gewerkt³³.

In lid 3 van art. 6 staan vijf rechten die de verdachte recht geven op verdediging, zodat een eerlijk proces ontstaat. De eerstgenoemde is dat een verdachte recht heeft om **onverwijld, in een taal die hij verstaat** en in bijzonderheden, **op de hoogte te worden gesteld** van de aard en de reden **van de tegen hem ingebrachte beschuldiging**. Een verdachte dient onverwijld op de hoogte te worden gesteld van de tegen hem ingebrachte beschuldiging en de veranderingen hierin in de loop van het proces, zodat hij zich kan voorbereiden op zijn verdediging tegen die beschuldiging. Deze beschuldiging bevat de feiten maar ook de juridische kwalificatie van datgene waarvan de verdachte verdacht wordt. Uit jurisprudentie blijkt dat de beschuldiging opgesteld moet zijn in een taal die de verdachte verstaat, dit is of zijn moedertaal of in een van de officiële talen van de Verenigde Naties die de verdachte

²⁷ EHRM 31 juli 2000, LJN:AP0636 (*Jecius v. Litouwen*)

²⁸ EHRM 8 juni 2000, LJN:AP0779 (*Oliveira Modesto e.a. v. Portugal*)

²⁹ EHRM 10 december 1982, LJN:AC1731 (*Foti e.a. v. Italië*)

³⁰ EHRM 28 juni 1990, LJN:AD1184 (*Obermeier v. Oostenrijk*)

³¹ J. Vande Lanotte en Y. Haecck (red.), *Handboek EVRM. Deel 2. Artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2004, p.431-432.

³² EHRM 3 december 2002, LJN:AF3732 (*Debbasch v. Frankrijk*)

³³ EHRM 22 mei 1998, LJN:AD4552 (*Hozee v. Nederland*)

begrijpt. Alleen indien vastgesteld kan worden dat verdachte de taal waarin de beschuldiging in beginsel is opgesteld begrijpt, mag het in die taal blijven³⁴.

Het tweede is dat de verdachte recht heeft om te beschikken over de tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de **voorbereiding van zijn verdediging**. Er is niet vastgesteld hoeveel tijd er tussen de dagvaarding en het onderzoek ter terechtzitting moet zitten. Dit is afhankelijk van de grootte of complexiteit van de zaak. Faciliteiten betreffen hier het dossier en de volledigheid van de inhoud hiervan. Het Hof was in de zaak *G.B. v. Frankrijk* (2001) van oordeel dat dit recht geschonden was. In deze zaak kwam het OM na een lange procedure met informatie waardoor de deskundige van oordeel veranderde en bij de verdachte nu wel kans op recidive zag. Het Hof vond dat er onvoldoende tijd voor de verdediging was geweest om zich naar behoren voor te kunnen bereiden op deze verandering bij de deskundige. Alleen een korte schorsing van het onderzoek ter terechtzitting waarin de verdediging de stukken kon bestuderen en het ondervragen van de deskundige ter terechtzitting was in dit geval ontoereikend³⁵.

Ook heeft de verdachte het recht om **zichzelf te verdedigen** of daarbij de **bijstand** te hebben van een raadsman naar eigen keuze of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, kosteloos door een toegevoegde advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen. Met het verdedigingsrecht krijgt de verdachte ten eerste het recht om **zelf bij de zitting aanwezig te zijn**³⁶. Ten tweede krijgt de verdachte het recht om zichzelf te verdedigen of een zelfgekozen raadsman in te schakelen om hem bij te staan in zijn verdediging. En hij moet ook de tijd krijgen om een raadsman in te schakelen. In de zaak *Kulikowski v. Polen* (2009) is dit recht geschonden. De verdachte wilde hier in beroep in cassatie gaan, maar de toegewezen advocate wilde hier niet aan meewerken omdat ze het beroep onvoldoende kansrijk achtte. Vervolgens werd de verdachte niet meegedeeld dat de termijn voor het instellen van cassatie later van start was gegaan en wist de verdachte dus niet dat hij nog tijd had om een andere advocaat in te schakelen³⁷.

Indien de verdachte geen geld voor een raadsman heeft, moet de staat hem kosteloos een raadsman toekennen. Met alleen het toekennen van de raadsman heeft de staat niet altijd het recht tegenover de verdachte voldaan. Een staat kan niet voor elke tekortkoming van een advocaat verantwoordelijk worden gehouden, maar als duidelijk is dat de advocaat zijn cliënt niet effectief kan vertegenwoordigen of als dit voldoende duidelijk onder de aandacht van de bevoegde autoriteiten is gebracht, kan van hen gevergd worden dat ze maatregelen treffen³⁸. De staat heeft dus een zekere zorg voor de kwaliteit van de rechtsbijstand maar de verdachte heeft ook zelf verantwoordelijkheid en moet klachten over zijn advocaat wel bij de instanties kenbaar maken. Ook indien de verdachte zelf niet bij zijn terechtzitting aanwezig is, heeft hij recht op verdediging. In de zaak *Lala v. Nederland* (1994) was de verdachte tijdens de behandeling van zijn zaak in hoger beroep niet aanwezig en werd hij bij verstek veroordeeld. Zijn raadsman kreeg niet de gelegenheid om hem te verdedigen, omdat Lala geen "klemmende reden" had om niet aanwezig te zijn en de raadsman niet uitdrukkelijk had meegedeeld dat hij de verdediging op zich nam. Het Hof oordeelde hierover dat een verdachte recht heeft op verdediging in verstekzaken ongeacht de reden van afwezigheid van de verdachte³⁹.

De verdachte heeft de rechten om **getuigen te ondervragen of doen ondervragen** ter ondersteuning van de tenlastelegging en om getuigen op te roepen en te ondervragen om zijn versie van de feiten te ondersteunen, onder dezelfde voorwaarden als het geval is met de ondervraging van de getuigen ter ondersteuning van de tenlastelegging. Iemand wordt als getuige aangemerkt als hij in de loop van het strafproces verklaringen aflegt in het voor-

³⁴ EHRM 19 december 1989, LJN:AD0981 (*Brozicek v. Italië*)

³⁵ EHRM 2 oktober 2001, LJN:AP0824 (*G.B. v. Frankrijk*)

³⁶ EHRM 28 augustus 1991, LJN:AD1479 (*F.C.B. v. Italië*)

³⁷ EHRM 19 mei 2009, LJN:BJ7511 (*Kulikowski v. Polen*)

³⁸ EHRM 19 december 1989, LJN:AD0982 (*Kamasinski v. Oostenrijk*)

³⁹ EHRM 22 september 1994, LJN:AD2160 (*Lala v. Nederland*)

of nadeel van de verdachte en zijn verklaringen als bewijs worden aangewend. De categorie getuigen bestaat hierdoor niet alleen uit personen die de feiten hebben waargenomen of die verklaringen kunnen afleggen over de persoonlijkheid van de beklaagden, maar bijvoorbeeld ook uit slachtoffers of medebeklaagden. De verdachte heeft op grond van dit lid niet het recht om deskundigen op te roepen en te ondervragen. Alleen indien er gegronde redenen zijn om te twijfelen aan de onpartijdigheid van de door de rechtbank benoemde deskundige, kan de verdachte eisen dat de rechter een tegenexpert aanstelt. Verdachte krijgt op grond van lid 1 van art. 6 wel de mogelijkheid om de door de rechtbank aangestelde deskundigen te ondervragen.

Vereist voor een eerlijk proces is dat de verdachte op een effectieve manier de gelegenheid krijgt de expertise tegen te spreken⁴⁰. In de zaak *Lüdi v. Zwitserland* (1992) achtte het Hof de gevolgde procedure van de zaak onrechtmatig omdat de rechters tijdens het vooronderzoek en op de zitting niet in staat en niet bereid waren geweest om een undercover agent te horen. De verdediging had daardoor ook geen gelegenheid om deze getuige te ondervragen of zijn geloofwaardigheid in twijfel te trekken⁴¹. Het gebruik van anonieme getuigen kan een schending van dit recht opleveren omdat de verdachte deze niet zelf kan verhoren. Toch zijn anonieme getuigenissen niet altijd een beletsel voor een eerlijk proces. Hoewel een veroordeling niet uitsluitend of in beslissende mate gebaseerd mag worden op anonieme verklaringen⁴², kan een verdachte ook niet altijd eisen dat getuigen die zich bedreigd voelen met hem worden geconfronteerd. Indien getuigen vrezen voor represailles kan, volgens het Hof, de plicht om ter terechtzitting te verschijnen een inbreuk vormen op art. 8 EVRM. Hierin staat dat een ieder recht heeft op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer en fysieke integriteit. Staten mogen daarom een regeling uitwerken waarbij getuigen anoniem blijven, mits de rechten van de verdediging niet worden uitgehold. In deze zin is het dus niet altijd mogelijk voor de verdachte om getuigen zelf te ondervragen, maar in beginsel hebben ze er wel recht op.

Rechten verdachte uit Europese wet/jurisprudentie:

1. Recht om binnen redelijke termijn berecht te worden (bij voorlopige hechtenis).
2. Recht om voorziening te vragen bij het gerecht.
3. Recht op advocaat/zichzelf verdedigen.
4. Recht op voorbereiding verdediging.
5. Recht om onverwijd, in verstaanbare taal op de hoogte te zijn van tegen hem ingestelde beschuldiging.
6. Recht op een tolk.
7. Recht om getuigen te horen.
8. Recht op behandeling van zaak binnen redelijke termijn.
9. Recht om bij behandeling van de zaak aanwezig te zijn.
10. Recht op een eerlijk proces.

Als laatst genoemd wordt het recht van de verdachte om zich kosteloos te doen bijstaan door een **tolk**, indien hij de taal, die ter terechtzitting wordt gebezigd niet verstaat of niet spreekt.

Dit recht krijgt nader invulling in het arrest uit de zaak *Kamasinski v. Austria* (1989). Hieruit blijkt dat ook voor het recht op een tolk geldt dat de overheid deze moet toewijzen en vervolgens moet blijven waken over de kwaliteit van de vertaling. Indien de tolk niet voldoet zal de rechter een nieuwe tolk moeten aanstellen. Het recht op bijstand van een tolk heeft niet alleen betrekking op de vertaling tijdens de terechtzitting maar ook op de schriftelijke stukken en het materiaal dat voor de terechtzitting aan de verdachte toekomt. De tolk hoeft niet al het schriftelijk bewijs en officiële documenten, zoals het vonnis, schriftelijk te vertalen, maar hij moet ervoor zorgen dat de verdachte in de gelegenheid wordt gesteld voldoende over zijn zaak te weten te komen, zodat hij zich kan verdedigen. Het Hof keek in de genoemde zaak of de verdachte over het geheel het bewijs tegen hem niet kon begrijpen of weerspreken of tegenbewijs kon aanvoeren door een gebrekkige vertaling en vond dat dit niet het geval was. De dagvaarding hoefde ook niet schriftelijk vertaald te worden, omdat het Hof van mening was dat, op grond van de omstandigheden in dit geval, de verdachte voldoende was geïnformeerd over de beschuldigingen tegen hem, omdat hij mondelinge uitleg in het Engels had gekregen⁴³.

⁴⁰ J. Vande Lanotte en Y. Haeck (red.), *Handboek EVRM. Deel 2. Artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2004, p. 610-611.

⁴¹ EHRM 15 juni 1992, LJN:AC4221 (*Lüdi v. Zwitserland*)

⁴² EHRM 26 maart 1996, LJN:AD2516 (*Doorson v. Nederland*)

⁴³ EHRM 19 december 1989, LJN:AD0982 (*Kamasinski v. Oostenrijk*)

3.2 Rechten van de verdachte in Nederlandse wetgeving en jurisprudentie

Als vervolg op de Europese wetgeving, staan hier de rechten van de verdachte die van belang zijn bij de beoordeling van aanhoudingsverzoeken uit de Nederlandse wet- en regelgeving en jurisprudentie. Het begint met de rechten die in de wet genoemd zijn en daarna volgen nog enkele rechten die hun grondslag in jurisprudentie vinden.

3.2.1 Rechten uit wetgeving

Als eerst het wetboek van Strafvordering, waar in art. 28 het recht van de verdachte op **rechtsbijstand** staat. De verdachte is niet verplicht zich te laten bijstaan, hij kan ook **zichzelf verdedigen**.

Op grond van art. 69 Sv kan een verdachte die in voorlopige hechtenis zit, om **opheffing van de voorlopige hechtenis verzoeken** aan de rechtbank. Dit kan hij bijvoorbeeld doen omdat zijn zaak aangehouden wordt en zijn berechting daardoor op zich laat wachten.

Het aanhangig maken van een zaak begint met een dagvaarding (art. 258). Deze wordt in het Nederlands opgesteld, maar uit jurisprudentie blijkt dat indien verdachte geen Nederlands verstaat, deze vertaald moet worden in een taal die de verdachte wel verstaat. Zodat hij **op de hoogte is** van de aard en de reden **van de tegen hem ingestelde beschuldiging**⁴⁴.

In art. 260 lid 4 en art. 263 krijgt de verdachte het recht om getuigen en deskundigen te doen oproepen of mee te brengen op de terechtzitting. Art. 264 zegt dat de OvJ kan weigeren om de getuige/deskundige op te roepen als hij dit met een van de redenen uit art. 264 kan motiveren.

De verdachte die de Nederlandse taal niet, of niet voldoende, beheerst kan aan de OvJ verzoeken om bijstand van een tolk op de terechtzitting. Dit recht wordt concreet indien de verdachte bij het onderzoek ter terechtzitting de Nederlandse taal niet begrijpt. Het onderzoek wordt dan niet voortgezet zonder de bijstand van een **tolk** (art. 275), de rechtbank beveelt oproeping van een tolk (art. 276). Art. 274 geeft een verdachte die helemaal niet, of zeer gebrekkig, kan horen of spreken het recht op het schriftelijk geschieden van vragen en antwoorden. Indien deze verdachte ook niet of moeilijk kan lezen of schrijven wordt een geschikte tolk gezocht. Ook bij de uitspraak die niet meteen na de zitting plaatsvindt en waarbij de verdachte, die de Nederlandse taal niet verstaat, heeft aangegeven aanwezig te zijn, dient een tolk aanwezig te zijn (art. 325). Dit geeft in de praktijk nooit reden tot aanhouden van de zaak, omdat de tolk altijd bij de uitspraak aanwezig is. Indien deze dat niet zou zijn, zou de uitspraak aangehouden kunnen worden. Dit kan maar uiterlijk tot de 14^e dag na sluiting van het onderzoek, dan moet er uitspraak gedaan worden (art. 345 Sv). Als de tolk dan niet op de zitting aanwezig is, moet de uitspraak nog diezelfde dag door de griffier met een tolk, in een taal die de verdachte verstaat, aan de verdachte worden meegedeeld. Sinds 1 januari 2009 is de wet beëdigde tolken en vertalers in werking getreden. Deze wet bevat de verplichting om in het strafrecht gebruik te maken van de tolken en vertalers die aangesloten zijn bij het 'Bureau beëdigde tolken en vertalers'. De tolken die hierbij aangesloten zijn hebben bepaalde kwaliteiten. Zo draagt de Nederlandse overheid zorg voor de kwaliteit van de vertaling⁴⁵.

De verdachte heeft het recht om niet op de terechtzitting te verschijnen, maar zich daar te laten verdedigen door zijn advocaat die verklaart daartoe uitdrukkelijk te zijn gemachtigd (art. 279).

De artt. 287, 292 en 299 Sv geven de verdachte het recht de verschenen **getuigen en deskundigen te horen**. In de Nederlandse rechtspraak kan ook gebruik worden gemaakt van verklaringen van anonieme getuigen. Hier zit wel een beperking aan, namelijk dat deze verklaringen niet uitsluitend of in beslissende mate als bewijs mogen worden gebruikt om het feit, dat de verdachte ten laste is gelegd, te bewijzen (art. 344a).

⁴⁴ HR 1 december 1981, LJN:AB7805

⁴⁵ R.G.A. Beaujean e.a. (red.), *Bundel voor de Strafrechtspleging. Lovs-Bundel 2009*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, WLP 2009 p. 458.

Indien de verdediging een verzoek indient, hebben de rechters twee maatstaven om aan te toetsen, het verdedigingsbelang en het noodzakelijkheids criterium. Als voorbeeld wordt hier het verzoek om getuigen of deskundigen te horen, genomen.

Als het verzoek tot horen op tijd wordt gedaan, wordt er naar het verdedigingsbelang van de verdachte gekeken. Van belang is of de verdachte in zijn verdediging geschaad wordt als zijn verzoek tot horen niet gehonoreerd wordt (art. 288 lid 1 sub c Sv). Dit is niet het geval als de verdachte getuigen/deskundigen wil oproepen en verhoren maar hun verklaring in redelijkheid niet van belang kan zijn voor enige in de zaak te nemen beslissing of redelijkerwijs moet worden uitgesloten dat de getuige/deskundige iets aangaande de zaak kan verklaren⁴⁶.

Het verzoek op tijd doen, houdt in dat indien de dagvaarding minstens 14 dagen voor de terechtzitting aan de verdachte is uitgereikt, de te horen getuigen/deskundigen tenminste 10 dagen voor de terechtzitting aan de OvJ opgegeven moeten worden. Als de dagvaarding later dan de 14^e dag voor de terechtzitting wordt uitgereikt moet het verzoek uiterlijk op de vierde dag na de dag van de betekening van de dagvaarding en uiterlijk op de derde dag voor de dag van de terechtzitting worden gedaan.

Indien deze termijnen al voorbij zijn en de verdediging dan het verzoek tot horen van getuigen/ deskundigen doet, wordt er getoetst aan het noodzakelijkheids criterium (art. 315 Sv). Het noodzakelijkheids criterium wordt toegepast bij een verzoek dat wordt ingediend als de hiervoor genoemde termijn al voorbij is en op de zitting als de getuige die de verdachte wil horen, niet op de zitting aanwezig is, de OvJ deze ook niet had opgeroepen en de verdachte hiertoe ook geen verzoek had gedaan. Hierbij wordt er gekeken of het noodzakelijk is om de getuige nog op te roepen om deze te horen. Het horen van een getuige is noodzakelijk als de getuige van belang is, voor enige, in de zaak te nemen beslissing. Voor de beoordeling van noodzakelijkheid is van belang hoe goed het verzoek onderbouwd is. Er vindt dus een strengere toetsing plaats dan bij het verdedigingsbelang.

Als de officier van justitie oordeelt dat de tenlastelegging moet worden gewijzigd, heeft de verdachte het recht om dit te weten (art. 314). De griffier doet hem op de terechtzitting een gewaarmerkt afschrift van heel de gewijzigde tenlastelegging toekomen, tenzij de rechtbank oordeelt dat met de uitreiking van een door de griffier gewaarmerkt afschrift van de wijzigingen kan worden volstaan. Als tegen de verdachte verstek is verleend, dan wordt het onderzoek aanstonds voortgezet indien de verdachte hierdoor niet in zijn verdediging wordt geschaad. Anders moet de zaak aangehouden worden en de gewijzigde tenlastelegging hem zo snel mogelijk worden betekend⁴⁷.

Rechten verdachte uit Nederlandse wet/jurisprudentie:

1. Opheffing voorl. hechtenis verzoeken
2. Recht op advocaat/zichzelf verdedigen
3. Recht op voorbereiding verdediging.
4. Recht om op de hoogte te zijn van de tegen hem ingestelde beschuldiging.
5. Recht op een tolk.
6. Recht op getuigen/deskundigen horen.
7. Recht op behandeling van zaak binnen redelijke termijn.
8. Recht om bij behandeling van de zaak aanwezig te zijn.

3.2.2 Rechten uit jurisprudentie

Een belangrijk recht, het recht van de verdachte op behandeling van zijn zaak binnen een **redelijke termijn**, staat nergens in de Nederlandse wetgeving vermeldt. Uit jurisprudentie blijkt dat hem dit recht wel toekomt. Dit om te voorkomen dat een verdachte langer dan redelijk is onder de dreiging van een (verdere) strafvervolgning zou moeten leven⁴⁸. Zowel de termijn van het begin tot uitspraak in eerste aanleg, als de termijn tussen de uitspraak in eerste aanleg en de behandeling in hoger beroep moeten redelijk zijn.

De termijn totdat er een uitspraak in eerste aanleg is, vangt aan op het moment dat vanwege de Nederlandse Staat jegens de betrokkene een handeling is verricht waaraan deze in redelijkheid de verwachting kan ontleenen dat tegen hem, ter zake van een bepaald

⁴⁶ Mos-Verstraten en C.P.M. Cleiren 'Art. 264 Sv', in C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer (red.), *Strafvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2007.

⁴⁷ G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2008 p.565.

⁴⁸ HR 3 oktober 2000, LJN:AA7309

strafbaar feit, door het openbaar ministerie een strafvervolgning zal worden ingesteld⁴⁹. De termijn vangt bijvoorbeeld aan op het moment dat een verdachte aangehouden en in verzekering gesteld wordt.

De Hoge Raad kijkt of de duur van bepaalde onderdelen redelijk is en heeft hiervoor ook maximale termijnen vastgesteld per onderdeel⁵⁰. De termijn vanaf het beginpunt, zoals hiervoor omschreven, tot aan het eindvonnis in eerste aanleg, is maximaal twee jaar. Hierop kan een uitzondering gemaakt worden, indien er sprake is van bijzondere omstandigheden. Bijzondere omstandigheden waardoor de termijn van twee jaar overschreden kan worden, zijn de ingewikkeldheid van de zaak, de invloed van de verdachte en/of zijn raadsman op het procesverloop en de wijze waarop de zaak door de bevoegde autoriteit is behandeld⁵¹.

Als op de uitspraak in eerste aanleg beroep wordt ingesteld, moeten de stukken binnen acht maanden op de griffie van het appelcollege, ofwel het hof, binnengekomen zijn. De volgende termijn voor de tweede aanleg, die begint bij het instellen van het appel en eindigt met het eindarrest, duurt ook maximaal twee jaar⁵². Hierna moeten, bij het instellen van beroep in cassatie, ook binnen acht maanden de stukken bij de Hoge Raad zijn⁵³.

Als het jeugdstrafrecht wordt toegepast of de verdachte in voorlopige hechtenis zit, geldt er een maximale termijn van 16 maanden per feitelijke instantie en zes maanden voor het binnenbrengen van de stukken bij het instellen van beroep bij de betreffende instantie. Zo'n termijnstelling geldt niet voor de cassatiefase in zaken van voorlopig gehechten⁵⁴. Er valt niet uit te sluiten dat de Hoge Raad voor die situatie ook de nauwere regel van 16 maanden hanteert. Indien de verdachte in hechtenis zit, geldt voor het tijdsverloop tussen de uitspraak in eerste aanleg en begin van behandeling in tweede aanleg een termijn van 180 dagen.

Het recht op de behandeling binnen een redelijke termijn geldt zowel per stadium binnen een zaak, als ook voor de gehele behandeling, dus vanaf het beginpunt tot de onherroepelijke einduitspraak⁵⁵.

Een recht dat kan botsen met de redelijke termijn, is het recht van de verdachte om **bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn**⁵⁶. Dit recht komt voort uit art. 6 lid 3 sub c EVRM en kan uit de andere rechten van de verdachte worden afgeleid. Bijvoorbeeld het recht om getuigen te horen of zichzelf te verdedigen, waar geen gebruik van kan worden gemaakt als de verdachte niet aanwezig zou zijn. Het is geen absoluut recht omdat de rechter kan beslissen de zaak te behandelen in afwezigheid van de verdachte, bijvoorbeeld omdat de zaak al vaker is aangehouden en anders het recht op behandeling binnen een redelijke termijn geschonden wordt⁵⁷. Indien de verdachte afstand doet van zijn aanwezigheidsrecht kan de zaak natuurlijk buiten zijn aanwezigheid worden behandeld.

Nog een recht dat niet rechtstreeks uit het EVRM is overgenomen in de Nederlandse wetgeving, maar wel blijkt uit de jurisprudentie, is het recht van de verdachte op **voorbereiding van zijn verdediging**. Zoals eerder beschreven heeft de verdachte het recht op rechtsbijstand of om zichzelf te verdedigen. Hij moet dan ook wel de tijd krijgen om deze verdediging voor te bereiden. In een arrest van 11 mei 2004 heeft de Hoge Raad beslist dat het onderzoek ter terechtzitting, waarvan de verdachte pas diezelfde ochtend de dagvaarding

Rechten slachtoffer uit Nederlandse wetgeving:

- *Informatie over verloop strafproces
- *Bezwaar tegen niet verder vervolgen
- *Mogelijkheid om OvJ te spreken
- Bij geleden schade:
 - *Voegen in strafproces
 - Bij bepaalde misdrijven:
 - *Spreekrecht op terechtzitting (artt. 302 jo. 336-337 Sv);
 - *Schriftelijke slachtofferverklaring

⁴⁹ HR 17 juni 2008, LJN:BD2578 (punt 3.12.1)

⁵⁰ HR 17 juni 2008, LJN:BD2578

⁵¹ HR 17 juni 2008, LJN:BD2578 (punt 3.13.1)

⁵² HR 17 juni 2008, LJN:BD2578 (punt 3.14)

⁵³ R.G.A. Beaujean e.a. (red.), *Bundel voor de Strafrechtspleging. Lovs-Bundel 2009*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, WLP 2009 p. 273.

⁵⁴ G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Devent: Kluwer 2008 p.538.

⁵⁵ G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Devent: Kluwer 2008 p.534-535.

⁵⁶ HR 10 maart 2009, LJN:BI2699

⁵⁷ HR 7 april 2009, LJN:BH0566

heeft ontvangen en waarin de rechtbank geen onderzoek heeft gedaan of de verdachte voldoende tijd heeft gehad om zijn verdediging voor te bereiden, nietig is en daarom de uitspraak niet in stand kan blijven⁵⁸. De rechter had het onderzoek ter terechtzitting moeten schorsen om de verdachte in de gelegenheid te stellen zijn verdediging voor te bereiden.

3.3 Overeenkomsten en verschillen

Nadat onderzocht is welke rechten van de verdachte een rol spelen bij de beoordeling van een aanhoudingsverzoek op Europees en op Nederlands niveau, wordt hier gekeken of deze rechten overeenkomen en wat er verschilt.

3.3.1 Overeenkomsten

De rechten uit de Nederlandse wetgeving en jurisprudentie komen overeen met de rechten uit de Europese wetgeving en jurisprudentie. Zowel in Europese als in Nederlandse wetgeving/jurisprudentie staan de acht rechten van de verdachte, zoals ze in het kader hiervoor staan, bij de Nederlandse wetgeving. De rechten worden niet in beide gevallen even nadrukkelijk beschreven en soms moet uit jurisprudentie opgemaakt worden welke rechten de verdachte nog meer heeft, maar ze komen uiteindelijk wel overeen.

3.3.2 Verschillen

Het verschil tussen beide is dat in Europese wetgeving twee rechten apart zijn omschreven waar deze in Nederlands recht samen zijn gevoegd. Het gaat om de bij elkaar horende rechten uit art. 5 lid 3 en 4 EVRM. Lid 3 bevat het recht dat indien de vrijheid van de verdachte ontnomen is, hij hangende het proces in vrijheid wordt gesteld en indien dit niet gebeurt, bevat lid 4 het recht om om voorziening te vragen bij het gerecht, opdat dit spoedig beslist over de rechtmatigheid van de detentie. Nederlandse wetgeving bevat deze rechten ook, maar deze zijn samengevoegd in art. 69 Sv. Daarin staat dat de verdachte kan vragen om de voorlopige hechtenis op te heffen, impliciet dus hetzelfde als voorziening vragen om te beslissen over de rechtmatigheid van de voorlopige hechtenis en hangende het proces in vrijheid gesteld te worden.

Het recht op een eerlijk proces (art. 6 lid 1 EVRM) wat in Europese wetgeving expliciet is opgenomen, wordt in de Nederlandse wetgeving niet genoemd. Maar aangezien het Europese recht moet doorwerken op nationaal niveau, heeft de verdachte dit recht in Nederland ook.

Een ander verschil zit in het recht om deskundigen op te roepen en te horen, wat in de Nederlandse wetgeving genoemd wordt, maar waar de Europese wet zich niet expliciet over uit laat. Wel is Europees bepaald dat de verdachte de mogelijkheid kan krijgen om een door de rechtbank aangestelde deskundige te horen of om, waar nodig, een tegenexpert te laten aanstellen.

Nog een verschil is de wijze van notatie van de rechten. In de Europese wetgeving is het kort en bondig, twee artikelen na elkaar waarin de rechten omschreven zijn. De jurisprudentie weidt verder uit en geeft duidelijkheid over de inhoud en de omvang van de artikelen. In de Nederlandse wetgeving staan meerdere artikelen met rechten en deze staan heel verspreid in de wet.

⁵⁸ HR 11 mei 2004, LJN:AO5716

Hoofdstuk 4. Meest voorkomende redenen voor aanhouding

Om tot goede aanbevelingen voor de rechtbank te komen, betreffende het verminderen van het aantal aanhoudingen, moet er eerst meer duidelijkheid komen over het aantal en de redenen van aanhouden. Als deze duidelijk zijn kan er gericht naar een oplossing gezocht worden. Daarom wordt in dit hoofdstuk gekeken naar het aantal, de redenen en de meest voorkomende redenen, van aanhouding van strafzaken.

De gegevens in heel dit hoofdstuk gaan over de eerste zes maanden van 2009. Dit geeft een goed beeld omdat het recent is en omdat een tijdsbestek van een half jaar voldoende inzicht geeft in het aantal aanhoudingen en vaak voorkomende redenen voor aanhouding. Om de vragen te beantwoorden is informatie gebruikt die afkomstig is van de rechtbank. Deze informatie wordt door de griffie vastgelegd.

4.1 Aantal aanhoudingen

In deze paragraaf wordt uitgezocht hoeveel zaken er in de eerste zes maanden van 2009 aangehouden zijn. Het begint met onderzoek naar het aantal aanhoudingsverzoeken en vervolgens wordt er gekeken naar het aantal werkelijk aangehouden zaken.

4.1.1. Aantal aanhoudingsverzoeken

In deze deelvraag was het de bedoeling duidelijk te krijgen hoe vaak er in het eerste half jaar van 2009 om aanhouding gevraagd werd, om dit later te vergelijken met de hoeveelheid aanhoudingsverzoeken die gehonoreerd werden in de eerste helft van 2009. Er zou dan duidelijk worden hoeveel procent van de verzoeken gehonoreerd wordt.

Het probleem is echter dat er nergens apart geregistreerd wordt dat er om aanhouding gevraagd is. Dit is alleen terug te vinden in de dossiers. Aangezien het onmogelijk is om in een korte tijd alle dossiers van het eerste half jaar van 2009 in te zien, kan deze vraag hier niet beantwoord worden.

4.1.2. Aantal aanhoudingen

Voor de beeldvorming van het probleem waar dit onderzoek over gaat is het belangrijk te weten hoeveel aanhoudingen er plaatsvinden.

In de eerste zes maanden van 2009 zijn in totaal 513 zaken aangehouden bij de sector straf van de rechtbank in Middelburg. Hierin zitten ook de zaken die voor een tweede, derde of zoveelste keer aangehouden worden. Er wordt namelijk niet geregistreerd voor de hoeveelste keer er in dezelfde zaak aangehouden wordt, dit kan daarom ook niet hier weergegeven worden.

In de sector straf vinden zes soorten zittingen plaats, dit zijn de politierechter, de strafzitting kanton, de strafzitting kinderrechter, de meervoudige strafkamer en de economische politierechter. Van deze afdelingen wordt, gescheiden, het aantal aanhoudingen geregistreerd en dit kan dan ook zo weergegeven worden.

Ten eerste het aantal zaken dat, in de eerste helft van 2009, door de politierechter is aangehouden; dit zijn er 239.

Tijdens de strafzitting kanton zijn er 116 zaken aangehouden en bij de strafzitting kinderrechter waren er 44 aanhoudingen. Dan heeft de meervoudige strafkamer nog 102 zaken en de economische politierechter nog 12 zaken aangehouden.

In totaal komt dit dus op 513 aanhoudingen. Om het wat duidelijker te maken, staat hiernaast ook een tabel met de aantallen erin.

Tabel aantal aangehouden zaken in de eerste helft van 2009.

Eerste helft 2009	
Politierechter	239
Strafzitting kanton	116
Strafzitting kinderrechter	44
Meervoudige strafkamer	102
Economische politierechter	12
Totaal	513

4.2 Redenen van aanhouding

Als een van de partijen om aanhouding van de zaak verzoekt aan de rechter, wordt hier een reden voor gegeven. Er zijn veel verschillende redenen waarom men aanhouding van de zaak wenst. In deze deelvraag gaat het over de redenen of gronden waarmee om aanhouding gevraagd werd, en vervolgens over de redenen of gronden waarop een zaak werkelijk aangehouden is. Als laatste wordt, op basis van de uitkomst van redenen die tot aanhouding leidden, besproken wat de meest voorkomende redenen zijn en wordt hier dieper op ingegaan.

4.2.1 Redenen van aanhoudingsverzoeken

Door middel van deze vraag moet duidelijk worden om welke redenen men om aanhouding verzoekt. In de volgende vraag wordt behandeld om welke redenen de zaak werkelijk aangehouden wordt. Mogelijk wordt er een scheiding van redenen voor het honoreren en afwijzen van het verzoek gesignaleerd, waaruit opgemaakt kan worden waar de grens van aanhouden ligt.

Het probleem bij het beantwoorden van deze vraag is hetzelfde als in paragraaf 4.1.1. De verzoeken tot aanhouding worden niet apart geregistreerd en dus ook de redenen voor deze verzoeken niet. Ze zijn wel terug te vinden in de dossiers, maar er is te weinig tijd om deze allemaal te gaan onderzoeken. Deze vraag kan daarom ook niet beantwoord worden.

4.2.2 Redenen van aanhouding

Veel verschillende redenen kunnen aanleiding zijn om een zaak aan te houden. Bij de rechtbank Middelburg wordt er in een registratiesysteem genoteerd dat een zaak aangehouden wordt en wat de reden hiervoor is. In het systeem kan men een keuze maken tussen 46 redenen van aanhouden. In het eerste half jaar van 2009, is er met 33 verschillende redenen aangehouden. Mogelijk is het dus niet noodzakelijk om meer redenen in het registratiesysteem te zetten.

De enkele keer dat een specifieke reden niet voorkomt in het systeem, wordt de aanhouding geregistreerd met de reden die er het meest op lijkt. In onderstaande tabel staat de reden 'Andere redenen', deze kan op de rechtbank niet meer gebruikt worden. Het is niet duidelijk hoe deze toch terecht is gekomen in de registratie.

In deze deelvraag wordt gekeken naar de redenen van aanhouding in het eerste half jaar van 2009. Bij deze redenen is geen onderverdeling gemaakt in kamer/rechter, omdat ze niet zo geregistreerd worden. Dit is alleen nog te achterhalen door alle dossiers weer in te zien. Hier is helaas niet genoeg tijd voor.

Er zijn 33 redenen waarvoor in de eerste helft van 2009 zaken aangehouden zijn. Deze zijn, om duidelijkheid en overzicht te bieden, hieronder in een tabel gezet.

	Reden voor aanhouding	Aantal aanhoudingen
1	Verdachte (niet gedetineerd) is niet verschenen	103
2	Verwijzing naar rechter-commissaris voor horen getuigen/deskundigen	88
3	Raadsman/vrouw niet verschenen: met bericht van verhindering	78
4	Dossier onvolledig: aan te vullen door OM (o.a. PV politie, NFI, etc.)	32
5	Pro forma behandeling, onderzoek nog niet afgerond	22
6	Herkansing verdachte/veroordeelde (bij niet uitvoeren straf)	21
7	Rapportage over verdachte (alsnog) opvragen	15
8	Getuigen/deskundigen alsnog oproepen op nadere zitting	14
9	Verdachte (gedetineerd) is niet tijdig verschenen:transport niet aangevraagd	13
10	Rapport overige instellingen niet gereed (RvdK, BJZ, gezinsvoogd, etc.)	11
11	Gelijktijdige behandeling/voeging met andere zaak tegen verdachte	11
12	Bevel medebrenging verdachte	11
13	Dossier onvolledig, aan te vullen door de verdediging (o.a. overleggen van bewijsstukken)	10
14	Schriftelijke procedure ontnemingszitting (plannen procedure verloop)	10
15	Raadsman/vrouw onvoldoende voorbereidingstijd: overig	10

16	Pro forma ⁵⁹ wegens gebrek aan zittingscapaciteit	7
17	Tolk niet aanwezig: niet opgeroepen	7
18	Raadsman/vrouw onvoldoende voorbereidingstijd: beschikt niet tijdig over volledig dossier	7
19	Verzoek verdachte om advocaat	6
20	Wijziging/nadere omschrijving tenlastelegging: verdachte is niet aanwezig	6
21	Betekening dagvaarding onjuist: herstelbare betekeningsgebreken	5
22	Gelijktijdige behandeling met zaak tegen medeverdachte	5
23	Uitloop zitting	5
24	Verwijzing naar rechter-commissaris voor onderzoek feiten	5
25	Andere redenen	3
26	Wijziging/nadere omschrijving tenlastelegging: verdachte maakt bezwaar tegen de voortzetting	2
27	Regiezitting	2
28	Raadsman/vrouw niet verschenen: zonder bericht van verhindering	2
29	Verwijzing naar rechter-commissaris voor onderzoek naar persoon verdachte	2
30	Betekeningstermijn dagvaarding niet in acht genomen	1
31	Tolk niet aanwezig: wel opgeroepen	1
32	Alsnog horen van niet opgeroepen getuigen/deskundigen op een nadere zitting op verzoek OM	1
33	Rapport psychiater/psycholoog niet gereed	1
	Totaal	517

Dit zijn alle redenen waarom er in de eerste helft van 2009 zaken aangehouden zijn. Het totaal aantal aanhoudingen ligt hier vier hoger dan in vraag 4.1.2. Het is niet duidelijk hoe dit verschil ontstaan is. Voor het beantwoorden van beide vragen zijn verschillende tabellen gebruikt. Een mogelijkheid zou kunnen zijn dat een zaak om meerdere redenen is aangehouden en daarom meer redenen zijn geregistreerd in het systeem waar aanhoudingsredenen worden geregistreerd, maar er in totaal maar 1 zaak aangehouden is en deze dus bij het aantal aanhoudingen als een vermeld wordt. Het is ook mogelijk dat beide tabellen op een ander tijdstip, bijvoorbeeld een halve dag later, gemaakt zijn en dat hierdoor dit kleine verschil ontstaan is.

In deze scriptie wordt 517 als aantal aanhoudingen genomen.

Opvallend is, dat er maar 1 zaak aangehouden is, omdat het rapport van de psychiater/psycholoog niet gereed is. Volgens de rechters worden er veel vaker zaken aangehouden om deze reden. Waarschijnlijk worden deze met een andere reden, bijvoorbeeld 'rapport overige instellingen niet gereed', geregistreerd.

4.2.3 Meest voorkomende redenen voor aanhouding

Uit de registratie blijkt dat een drietal situaties erg vaak reden zijn geweest voor het aanhouden van de zaak. De meeste aanhoudingen hebben plaatsgevonden in de situatie dat de verdachte, welke niet gedetineerd is, niet is verschenen. In de registratie wordt geen onderscheid gemaakt tussen het afwezig zijn met of zonder mededeling hiervan vooraf. Uit navraag op de sector blijkt dat verdachten het over het algemeen wel meedelen en aanhouding verzoeken als ze afwezig zullen zijn bij de behandeling van hun zaak en dat er anders bij verstek veroordeeld wordt. Het is dus vaak de verdachte die vraagt om aanhouding omdat hij op het moment van de zitting niet in de gelegenheid is om de zitting bij te wonen maar dit wel graag wil. Er wordt dan aangehouden op grond van het recht van de verdachte om bij de behandeling van zijn zaak te zijn, voortkomend uit art. 6 lid 3 sub c EVRM.

Ook kan, maar dit gebeurt niet vaak, in het geval de verdachte niet verschijnt, de rechter beslissen tot, of de officier van justitie vragen om, aanhouding van de zaak. Dit kan op grond van de eerder beschreven artt. 281 en 278 Strafvordering. Volgens art. 281 kan aanhouding plaatsvinden in het belang van het onderzoek, het kan in het belang van het onderzoek zijn dat de verdachte op de zitting aanwezig is om bijvoorbeeld vragen aan hem

⁵⁹ "Voor de vorm"

te kunnen stellen. In art. 278 staat dat de rechter kan aanhouden indien de rechtbank wil dat de verdachte op de zitting verschijnt.

Op nummer twee komt de situatie dat de zaak verwezen wordt naar de rechter-commissaris voor het horen van getuigen en/of deskundigen. De rechter kan dit nodig vinden en de officier van justitie en de verdachte kunnen hierom vragen. De verdachte heeft op grond van art. 6 lid 3 sub d EVRM en Strafvordering het recht om getuigen en deskundigen te ondervragen of doen ondervragen. Uit bovenstaande tabel blijkt dat het vaak voorkomt dat het voor het onderzoek noodzakelijk is om nog getuigen of deskundigen te horen. De rechter houdt de zaak dan aan en geeft de rechter-commissaris de opdracht de verhoren uit te voeren (art. 316 Sv).

Op de derde plaats staat aanhouding omdat de raadsman/vrouw, met een bericht van verhindering, niet is verschenen. Op grond van het aanhoudingenprotocol kan een zaak aangehouden worden omdat de raadsman verhinderd is als het een complexe zaak is of als de raadsman een specifieke deskundigheid bezit die nodig is om de verdachte in die zaak te verdedigen. Bij verhindering van de raadsman moet blijken dat de verhindering voldoende dringend en aannemelijk is. Ook als niet aan deze eisen is voldaan, wordt de zaak vaak toch aangehouden. Dit op grond van art. 6 lid 3 sub c EVRM, waar staat dat de verdachte recht heeft op verdediging door een advocaat naar eigen keuze.

Hoofdstuk 5. Rechters, advocaten en OvJ's over aanhouden in de praktijk

Het is aan de rechters om te beslissen of een aanhoudingsverzoek gehonoreerd wordt of niet. Om deze beslissing te nemen, zullen rechters afwegingen moeten maken en aan bepaalde gronden moeten toetsen. Om meer over deze beslissingen te weten te komen, zijn er vijf rechters geïnterviewd. (Op de sector straf zitten in totaal acht rechters.) Zij vertelden wat ze belangrijk vinden en op grond waarvan ze hun beslissing nemen. Ook is hen gevraagd naar mogelijke oplossingen om tot minder aanhoudingen te komen.

Daarnaast zijn er twee raadsmanen en twee officieren van justitie geïnterviewd. Zij hebben verteld waarom ze aanhouding vragen, wat zij belangrijk vinden en wat volgens hen oplossingen zouden kunnen zijn om het aantal aanhoudingen terug te dringen.

Rechter:

"Ik heb geen behoefte aan hulp of richtlijnen om te beslissen op een aanhoudingsverzoek. Ik heb behoefte aan mensen die hun werk doen, dan hoef ik geen zaken aan te houden."

Alle interviews zijn in volledige vorm terug te vinden in de bijlagen 4, 5 en 6.

5.1 Criteria waaraan rechters toetsen bij een aanhoudingsverzoek

Om deze criteria te vinden, zijn vijf rechters geïnterviewd⁶⁰. Tijdens de interviews bleek dat de rechters verschillend over aanhoudingen denken. Zo zeggen drie van de vijf rechters dat er wel eens aanhoudingen zijn, maar dat het eigenlijk wel meevalt. Een vindt dat er veel aanhoudingen zijn en de ander vindt dat er niet meer aanhoudingen zijn dan nodig is. Allen vinden dat de verdedigingsrechten van de verdachte zwaarder wegen dan het handhaven van de redelijke termijn.

Op de vraag aan welke gronden de rechters toetsen bij het nemen van hun beslissing, zeggen drie van de vijf dat ze kijken of het verzoek **redelijk**⁶¹ is. Van deze drie, geven er twee aan dat ze het aanhoudingenprotocol in hun achterhoofd hebben. De derde zegt het aanhoudingenprotocol nogal eens te negeren. De vierde rechter kijkt naar wat er in de **wet** staat over aanhoudingen en redenen hiervoor en hoe er vanuit de **jurisprudentie** met aanhoudingsverzoeken dient te worden omgegaan. De laatste kijkt naar het **verdedigingsbelang** van de verdachte en naar het **noodzakelijkheids criterium**. Hij gebruikt hierbij jurisprudentie en de daaruit voortkomende **juridische criteria**.

Bij doorvragen naar criteria of gronden waaraan ze specifiek toetsen zeggen alle vijf de rechters dat ze bij een verzoek, (sommigen dus onbewust,) wel (ongeveer) nagaan of het verzoek voorkomt uit een recht van de verdachte, een reden die in de wet genoemd is of jurisprudentie. Indien het verzoek hier niet onder valt, wil dit dus niet zeggen dat er geen aanhouding plaatsvindt, want drie van de vijf rechters neemt redelijkheid immers ook als toetsgrond.

Rechter:

"Bij mijn beslissing op een aanhoudingsverzoek kijk ik of het verzoek redelijk is. Het aanhoudingenprotocol lap ik nogal eens aan mijn laars."

5.2 Hebben rechters hulpmiddelen nodig om te beslissen?

Nu de criteria waaraan rechters op dit moment toetsen duidelijk zijn, moet de vraag of de rechters nog meer hulpmiddelen, zoals regelgeving of protocollen, wensen, gesteld worden. Indien dit het geval is, zou zo'n hulpmiddel er mogelijk aan bij kunnen dragen om tot minder aanhoudingen te komen.

Op de vraag of de rechters vinden dat er genoeg hulp en richtlijnen zijn om hen te helpen bij het maken van hun beslissing of dat er meer hulp moet komen, antwoorden vier van de vijf rechters dat er voldoende hulpmiddelen zijn en dat er nog beslissingsruimte over moet

⁶⁰ Bijlage nr. 4: Interviews rechters

⁶¹ Het betreft hier de eigen mening van rechters, niet een redelijkheidstoetsing gebaseerd op wet/jurisprudentie.

blijven om zelf te kunnen beslissen. Een van die vier geeft aan dat een handvat misschien wel handig zou zijn. Niet in de vorm van een protocol, maar als een handleiding. Daarin zou dan bijvoorbeeld recente jurisprudentie betreffende aanhoudingen kunnen staan, zodat ze dat als richtlijn kunnen gebruiken. De vijfde rechter zegt dat de hulp wel beter zou kunnen, zodat hij er gebruik van kan maken bij het nemen van zijn beslissing, maar ook zodat voor de vragende partij duidelijker is waar ze aan toe zijn. De meesten vinden dus dat er voldoende hulp is en willen beslissingsruimte houden. Een aanvulling zou bij twee van hen wenselijk zijn.

Rechter:

“Misschien zou een beknopte handleiding met de nieuwste jurisprudentie over aanhouden handig zijn als hulpmiddel.”

5.3 Advocaten over aanhouden in de praktijk

De twee geïnterviewde advocaten zien aanhouden niet als een probleem, maar als iets ‘wat erbij hoort’. Tijdens het interview⁶² is aan de advocaten de vraag gesteld om welke reden ze om aanhouding vragen en of ze oplossingen weten om tot minder aanhoudingen te komen.

5.3.1 Aanhoudingsverzoeken

De geïnterviewde advocaten vragen vaak om aanhouding, omdat de cliënt pas vlak voor de zitting bij hen komt met een hulpverzoek. De advocaten hebben dan geen tijd meer om een goede verdediging voor te bereiden en moeten om aanhouding vragen.

Soms ook komt een cliënt bij de raadsman met het verzoek hem te verdedigen op een datum en tijdstip dat de raadsman niet in de gelegenheid is om dit te doen. De advocaat neemt de zaak dan aan en vraagt om aanhouding. Volgens advocaten is dit geoorloofd, omdat cliënten recht hebben op het kiezen van een advocaat. Als de cliënt hun kiest, willen ze gehoor geven aan deze vraag en vragen ze dus om aanhouding ten behoeve van het recht op vrije keuze van een advocaat.

Een andere veel voorkomende reden is dat het dossier nog niet compleet is. Bijvoorbeeld omdat een van de partijen een getuigenverhoor wil of omdat het onderzoeksrapport van de psycholoog nog niet klaar is. Beide advocaten noemen ook het probleem van dubbele zittingen ofwel niet op elkaar afgestemde planningen. Hun zaken zijn dan bij verschillende rechtbanken, of soms ook bij eenzelfde rechtbank, op hetzelfde tijdstip ingepland. Indien dit niet verschoven kan worden, vragen ze om aanhouding van een van de zaken. Als ze voor hun zaak naar het gerechtshof moeten, valt dat soms ook tegelijkertijd met een zitting bij de rechtbank, maar ook de reistijd speelt hier parten. In die reistijd kunnen ze in hun andere zaken geen verdediging voeren en vragen hiervoor dus om aanhouding.

5.3.2 Oplossingen

Als oplossingen om tot minder aanhoudingen te komen, noemen de raadsmanen vooral praktische punten. Er dient volgens hen tijdig een zittingsrooster opgesteld te worden, waarbij er, vooral bij meervoudige kamerzittingen, overleg moet zijn tussen het OM, de rechtbank en de raadsmanen over de datum en het tijdstip.

Er zou ook bij elke zitting een beetje ruimte om te schuiven moeten zijn. Bijvoorbeeld dat, als de zittingsmorgen van 9 uur tot 12 uur duurt, er de mogelijkheid is om een zaak van die morgen tussen half 9 en 9 uur of tussen 12 uur en half een te laten plaatsvinden. Zo wordt de zaak niet aangehouden, maar alleen op een ander tijdstip behandeld. Ook zou het volgens een van beide handig zijn, om naast de vakanties ook de verhinderdata door te geven. En om, bij het toewijzen van de aanhouding, meteen een nieuwe datum af te spreken met de rechtbank, OvJ en de advocaat. Een andere mogelijkheid zou zijn om meer protocollen voor verschillende situaties op te stellen, maar hierbij moet wel worden opgepast voor inperking van de rechten van de verdachte.

⁶² Bijlage nr. 5: Interviews advocaten

5.4 Officiëren van justitie over aanhouden in de praktijk

Middels een interview⁶³ is aan de officieren gevraagd om welke redenen ze aanhouding vragen en of ze oplossingen weten, die kunnen leiden tot minder aanhoudingen. Het valt de officieren op dat er bij meervoudige kamerzittingen vaak aanhoudingen zijn. Zij zien hiervan wel het probleem, want het kost uren zittingscapaciteit. De officieren vinden dat rechters wel erg coulant omgaan met aanhoudingsverzoeken en dat rechters het aanhoudingenprotocol strenger zouden moeten toepassen.

5.4.1 Aanhoudingsverzoeken

De officieren vragen aanhouding als er op de terechtzitting een andere verklaring dan eerst door de verdachte afgelegd wordt, of als er nieuwe feiten aangedragen worden. Dit moet dan eerst onderzocht worden op waarheid. Beide vragen niet van te voren om aanhouding, alleen als een onderzoek nog niet afgerond is, dan moet het wel.

5.4.2 Oplossingen

Om minder aanhoudingen te krijgen moeten de rechters het aanhoudingenprotocol strenger toepassen. Er moet voor de zaak op zitting komt al meer via de mini-instructie (zie toelichting) geregeld worden, zodat op de zitting geen aanhouding meer gevraagd hoeft te worden voor bijvoorbeeld het horen van getuigen. Ook zou de politie meer evenwichtig, vanuit alle gezichtspunten, onderzoek moeten verrichten. En advocaten moeten geen cliënten aannemen, waarvan ze al weten dat ze hen op het moment van de zitting niet zullen kunnen verdedigen.

5.4.3 Toelichting mini-instructie

De mini-instructie is geregeld in art. 36a Sv. Van de mini-instructie kan gebruik worden gemaakt indien jegens de verdachte, door de Staat, een handeling wordt verricht waaraan hij in redelijkheid de verwachting kan ontleen dat tegen hem, om een bepaald feit, in Nederland een vervolging zal worden ingesteld. De mini-instructie biedt de mogelijkheid om de R-C binnen wiens rechtsgebied de handeling is verricht, te verzoeken dienaangaande enig onderzoek in te stellen. En ook indien de vervolging al is aangevangen, maar geen gerechtelijk vooronderzoek is ingesteld, kan de verdachte, zolang het onderzoek op de terechtzitting nog niet is aangevangen, de R-C binnen wiens rechtsgebied het feit wordt vervolgd, verzoeken om onderzoek in te stellen.

De verdachte kan zo in een vroeg stadium ontlastend materiaal verzamelen en zo invloed uitoefenen op de beslissing om hem al dan niet te vervolgen. Door van de mini-instructie gebruik te maken, kan vertraging in een latere fase, tijdens het onderzoek ter terechtzitting, worden voorkomen.

⁶³ Bijlage nr. 6: Interviews OvJ's

Hoofdstuk 6. Overeenstemming en mogelijkheden

In dit hoofdstuk wordt eerst gekeken of de praktijk in Middelburg, wat betreft aanhoudingen, in overeenstemming is met de Nederlandse en Europese wetgeving en jurisprudentie. Waar dit niet het geval is worden oplossingen aangedragen, die ervoor kunnen zorgen dat er overeenstemming komt. Deze oplossingen worden beoordeeld op juridische en praktische bruikbaarheid.

Vervolgens worden uitgebreid de mogelijkheden om het aantal aanhoudingen terug te brengen, zonder dat de verdedigingsrechten van de verdachte uit art. 6 lid 3 EVRM in het geding komen, besproken.

6.1 Overeenstemming tussen praktijk en wetgeving en jurisprudentie?

Als eerste wordt beschreven hoe het er nu in de praktijk aan toe gaat, vervolgens wordt onderzocht of dit in overeenstemming is met de hiervoor beschreven wetgeving en jurisprudentie. Als 'praktijk' wordt hier genomen de werkwijze van de rechters en de redenen van aanhouding.

6.1.1 Praktijk

Hoe het er in de praktijk bij de rechtbank Middelburg aan toe gaat is hiervoor al beschreven. Hier een korte samenvatting van de redenen van aanhouding en vervolgens van de werkwijze van de rechters, welke tijdens het interview duidelijk is geworden.

Redenen aanhouding

De redenen voor aanhouding zijn er te veel om hier nogmaals te noemen. Deze zijn terug te vinden in hoofdstuk 4.

Werkwijze rechters

Tijdens het interview bleek dat drie van de vijf rechters kijken of ze het aanhoudingsverzoek redelijk⁶⁴ vinden en het op basis daarvan honoreren of niet. Twee daarvan hebben het aanhoudingenprotocol in hun achterhoofd. Onbewust nemen deze drie rechters de wet en jurisprudentie mee in hun beslissing, maar ze houden zich er niet strikt aan. De vierde rechter toetst de verzoeken aan wetgeving en jurisprudentie en de vijfde aan het verdedigingsbelang en het noodzakelijkheids criterium. Allemaal staan ze aanhoudingsverzoeken, omdat de advocaat niet aanwezig kan zijn, toe. Ze passen hier het aanhoudingenprotocol niet toe.

6.1.2 Overeenstemming

Een conclusie trekken over overeenstemming tussen de praktijk en de wetgeving is moeilijk. Dat komt omdat er maar naar een deel van de praktijk, zoals hij nu is, gekeken kan worden. Namelijk alleen naar de werkwijze van de rechters en naar de redenen van aanhouding. Omdat de afgewezen aanhoudingsverzoeken niet geregistreerd zijn, kan niet onderzocht worden of door verzoeken af te wijzen de rechten van de verdachte geschonden worden. Er kan dus niet gecontroleerd worden of de praktijk in overeenstemming is met alle rechten van de verdachte.

Hier wordt bekeken of de aanhoudingen in overeenstemming zijn met wet en jurisprudentie. Eerst zullen de redenen van aanhouden naast de rechten van de verdachte worden gelegd. Vervolgens wordt gekeken of de werkwijze van de rechters in overeenstemming is met de wet en jurisprudentie.

Dit wordt gedaan op twee manieren; door te kijken of de praktijk in overeenstemming is met de wet en jurisprudentie en door te kijken of de wet en jurisprudentie goed en volledig worden toegepast in de praktijk.

⁶⁴ Het betreft hier de eigen mening van rechters, niet een redelijkheidstoetsing gebaseerd op wet/jurisprudentie.

Redenen aanhouding

Bijna alle redenen waarvoor aangehouden is, komen overeen met rechten van de verdachte uit de wet en jurisprudentie, zoals die hiervoor in hoofdstuk 2 en 3 beschreven zijn. Uit de redenen is op te maken dat de rechten van de verdachte, om bij de behandeling aanwezig te zijn, rechtsbijstand, en waar nodig een tolk, te hebben, in acht genomen worden. Dat de verdachte het recht om de verdediging voor te bereiden en om getuigen/deskundigen te horen ten uitvoer kan leggen, kan ook uit de redenen worden opgemaakt. De meeste redenen voor aanhouding zijn in overeenstemming met de wetgeving en jurisprudentie. De redenen die niet in overeenstemming zijn met de wet en jurisprudentie, zijn de aanhoudingen omdat de zitting te lang of te laat uitloopt en de pro forma aanhoudingen wegens gebrek aan zittingscapaciteit. Dit zijn aanhoudingen om praktische redenen. Pro forma aanhouden wordt gedaan omdat de zaak van een verdachte die in voorlopige hechtenis zit binnen 90 dagen behandeld moet worden. Hier is meestal geen plaats meer voor in het zittingsrooster van de meervoudige kamer, waardoor de zaak pro forma aangehouden wordt tot een later tijdstip, waarop wel plaats is om de zaak inhoudelijk te behandelen. Over de aanhoudingen om andere redenen is niet te zeggen of dit in overeenstemming met wet en jurisprudentie is.

Dit deel van de praktijk, de redenen van aanhouding, is bijna helemaal in overeenstemming met de wetgeving en jurisprudentie.

Er kan niet gesteld worden dat de rechten van de verdachte in de praktijk allemaal volledig uitgevoerd worden, want daar is geen bewijs voor. Waarschijnlijk wordt dit wel gedaan, want als het niet gedaan wordt, zou je dit in uitspraken in hoger beroep moeten terugvinden. Uit jurisprudentie blijkt dit niet.

Werkwijze rechters

Drie van de vijf rechters kijken bij het nemen van een beslissing op een aanhoudingsverzoek of zij het verzoek redelijk vinden. Achterliggend wegen ook wet en jurisprudentie mee. Hun toetsgronden zijn dus niet volledig gebaseerd op wet en jurisprudentie.

De werkwijze van de andere twee rechters is wel in overeenstemming met de wet en jurisprudentie, omdat zij de verzoeken alleen daaraan toetsen.

De werkwijze van alle vijf de rechters is niet in overeenstemming met het aanhoudingenprotocol, als het gaat om aanhoudingsverzoeken omdat de raadsman niet aanwezig kan zijn. Het protocol adviseert hierop streng te oordelen, maar de rechters doen dit niet, omdat ze vinden dat de verdachte recht heeft op een zelfgekozen advocaat die hun bijstaat in de verdediging. Dit is dus weer wel in overeenstemming met de wet en jurisprudentie.

Opvallend is dat de werkwijze van drie van de vijf rechters niet volledig gebaseerd is op de wet en jurisprudentie wat betreft aanhouden, maar dat de redenen waarvoor aangehouden is, wel overeenkomen met de wet en jurisprudentie. Uiteindelijk leidt de werkwijze van de rechters er dus wel toe dat de praktijk vaak overeenstemt met de wetgeving en jurisprudentie.

6.2 Mogelijkheden om tot overeenstemming te komen

Voorgaand onderzoek wijst uit dat op dit moment de praktijk bij de rechtbank Middelburg niet altijd in overeenstemming is met de wetgeving en jurisprudentie. Om te zorgen dat dit in de toekomst wel zo is, zullen er zaken moeten veranderen. Wat er moet veranderen en op welke manier, wordt hier als eerst genoemd. Deze oplossingen zijn gebaseerd op de hiervoor beschreven praktijk die niet overeenkomt met de wet. Vervolgens wordt beoordeeld of deze oplossingen praktisch mogelijk zijn, of ze de rechten van de verdachte niet schenden en of het dus een goede oplossing is.

6.2.1 Mogelijke oplossingen

Mogelijkheden om tot overeenstemming te komen, gebaseerd op de hiervoor beschreven praktijk die niet overeenkomt met wet en jurisprudentie.

1. De aanhoudingen die plaatsvinden omdat zittingen tot een te laat tijdstip uitlopen, kunnen worden voorkomen door geen zaken meer aan het einde van de middag te plannen. Dit moet worden vrijgehouden, zodat de zaken wel uit kunnen lopen, maar niet tot een te laat tijdstip.
2. Aanhoudingen die pro forma plaatsvinden omdat er een gebrek aan zittingscapaciteit is, hoeven niet meer plaats te vinden als er meer zittingen voor de meervoudige kamer ingeroosterd worden. Als er meer zittingen zijn, kunnen deze in beginsel niet helemaal vol gepland worden omdat er niet zoveel zaken zijn. Als er later zaken bij komen, kunnen deze er nog tussen geschoven worden.
3. Drie rechters nemen hun beslissing niet geheel op grond van wetgeving en jurisprudentie. Zij moeten hun werkwijze aanpassen en de wet en jurisprudentie strikt toe gaan passen.
4. Aanhoudingsverzoeken omdat de advocaat de verdediging niet kan voeren, worden op basis van het aanhoudingenprotocol, te vaak gehonoreerd. Het aanhoudingenprotocol moet strenger worden toegepast en dan specifiek als het het verzoek tot aanhouden betreft omdat de verdachte te laat een raadsman heeft ingeschakeld of de raadsman op de zittingsdatum verhinderd is, terwijl hij dat al wist bij het aannemen van de cliënt.

De advocaat zou op dit laatste punt gecontroleerd kunnen worden. De advocaten moeten namelijk hun vakanties doorgeven aan het parket, die hier bij de planning van zaken rekening mee houdt. Als een verdachte nog geen bekende advocaat heeft, wordt de zaak ergens ingepland. Indien later een advocaat om aanhouding voor die zaak vraagt, terwijl het parket ziet dat de advocaat op die datum afwezig heeft opgegeven, kan gesteld worden dat de advocaat de cliënt heeft aangenomen, terwijl hij wist dat hij voor die datum verhinderd was. Volgens het protocol behoeft er niet te worden aangehouden.

6.2.2 Beoordeling oplossingen

Als de vier oplossingen worden toegepast, kan dit leiden tot meer overeenstemming. De vraag is of deze oplossingen wel kunnen en mogen. De oplossingen worden hier beoordeeld. Het gaat dan om de vraag of, indien de oplossingen worden toegepast, dit voor overeenstemming zorgt met wet en jurisprudentie en of het praktisch mogelijk is.

1. Geen zaken aan het eind van de middag: De meeste zittingen worden in de ochtend gepland, met een uitloop in de middag. Het is incidenteel dat de zittingen die in de middag doorlopen, ver uitlopen. Het kost te veel moeite en zittingscapaciteit om de zittingen maar tot halverwege de middag te plannen. Op de momenten waar geen uitloop van zaken is (wat in de meeste gevallen zo is,) kost deze oplossing een halve middag, waarop anders zaken behandeld hadden kunnen worden. Bovendien is het niet de insteek van de rechtbank om zaken uit te laten lopen en wordt er daarom ook niet op die manier gepland.
Geen zaken aan het einde van de middag plannen, is geen goede oplossing.
2. Meer zittingen: Na overleg met de sectormanager, die de roosters maakt, is naar voren gekomen dat het alleen mogelijk is om de zittingsuren van de enkelvoudige kamers, zoals die gewoonlijk ingeroosterd worden, een half uur langer in te roosteren. Voor de meervoudige kamers is het onmogelijk omdat er niet voldoende capaciteit voor is. Er zijn te weinig rechters en secretarissen om meer of langere zittingen te houden.
De pro forma zittingen dienen om aan de termijn waarbinnen de zaak behandeld moet worden, omdat de verdachte in voorlopige hechtenis zit, te voldoen. De voorlopige hechtenis wordt ingezet, voor verdachten die ernstige strafbare feiten, hebben gepleegd. Deze zaken worden door een meervoudige kamer behandeld. Het

is niet mogelijk om meer meervoudige kamerzittingen in te roosteren, dus het is geen mogelijke oplossing om tot meer overeenstemming te komen.

3. Werkwijze rechters aanpassen: De rechters die het nog niet doen, moeten bij het nemen van hun beslissing toetsen aan de wet en jurisprudentie. Als alle rechters op dezelfde manier toetsen, zullen er uniforme beslissingen gemaakt worden. Dit is een goede oplossing om tot overeenstemming tussen wet en jurisprudentie en de praktijk te komen. Mogelijk komen er ook minder aanhoudingen omdat er op een strikte manier getoetst wordt.
4. Aanhoudingenprotocol strenger toepassen: Het protocol strenger toepassen, vooral bij verzoeken omdat de advocaat zijn verdediging niet kan voeren, zorgt voor meer overeenstemming tussen regelgeving en de praktijk, maar staat op gespannen voet met de rechten van de verdachte.

De verdachte krijgt in het EVRM en in het wetboek van Sv het recht om in zijn verdediging te worden bijgestaan door een zelfgekozen advocaat. Ook als deze advocaat op het zittingstijdstip niet kan, blijft het recht van de verdachte bestaan. Het aanhoudingenprotocol ontnemt de verdachte het recht om zijn twee rechten, zelfgekozen advocaat en bijstand bij verdediging, tegelijkertijd uit te voeren. Er zit hier een spanning tussen het EVRM en het aanhoudingenprotocol. In deze situatie moet het EVRM voorgaan, want het EVRM gaat boven de nationale wet- en regelgeving.

Procesrisico en aanhouden

De Hoge Raad legt in een recent arrest de verantwoordelijkheid van het waarborgen van de rechten van de verdachte bij de rechtsprekende macht. Het ging in dit arrest om een verdachte die aangaf geen rechtsbijstand te willen, maar zichzelf te willen verdedigen. Volgens de Hoge Raad had het hof niet voldoende onderzocht en gemotiveerd of de verdachte dit wel echt wilde en of hij de gevolgen van deze keuze overzag⁶⁵. Het risico wordt hier bij de rechtsprekende macht gelegd.

Het aanhoudingenprotocol legt het risico bij de verdachte, welke bij keuze van een, op dat tijdstip, verhinderde advocaat, geen recht meer heeft op verdediging. Er zit ook een spanning tussen dit arrest van de HR en het protocol.

Op grond hiervan lijkt het niet mogelijk om het aanhoudingenprotocol strenger toe te passen, op verzoeken tot aanhouding omdat de advocaat niet aanwezig kan zijn, zonder een of meer rechten van de verdachte te schenden. Het aanhoudingenprotocol strenger toepassen zorgt wel voor meer overeenstemming, maar is geen aan te raden oplossing.

Van de vier oplossingen is er een toepasbaar: de rechters moeten hun werkwijze aanpassen. De rechters moeten bij een aanhoudingsverzoek aan de wet en jurisprudentie toetsen. Zo komt de praktijk nog meer overeen met wet en jurisprudentie en er worden uniforme beslissingen genomen. Aan het eind van dit hoofdstuk staat een praktische aanwijzing, welke hierbij kan helpen. De andere drie zijn praktisch en juridisch gezien geen goede oplossingen.

6.3 Mogelijkheden om tot minder aanhoudingen te komen

In deze paragraaf worden mogelijkheden gegeven om tot minder aanhoudingen te komen, zonder dat de verdedigingsrechten van de verdachte in het geding komen. Tijdens het houden van de interviews en door te kijken naar de redenen van aanhouding, kwam naar voren dat bepaalde aanhoudingen voorkomen kunnen worden als zaken (vooral praktisch) anders geregeld zouden zijn. Hier wordt beschreven welke zaken dat zijn en wat er anders zou moeten.

⁶⁵ HR 17 november 2009, LJN: BI2315

Als laatst volgen twee praktische aanwijzingen, om de beslissingen uniform en op grond van wet en jurisprudentie te maken.

6.3.1 Mogelijkheden tot verminderen aanhoudingen

- **Meervoudige kamerzaken**

Als eerste de planning van de meervoudige kamerzaken. Bij deze zaken is het van belang dat de behandeling doorgang vindt en de zaak afgedaan wordt. Het zijn ernstige zaken en er zijn hierbij drie rechters aanwezig. Als zo'n zaak aangehouden wordt kost dat veel tijd en dus ook geld. De tijd die voor de zaak gepland was, kunnen de rechters meestal niet efficiënt benutten door ander werk te gaan doen omdat het om een relatief korte tijd van een à anderhalf uur gaat, waarna de volgende zaak gepland staat. Vervolgens moet de aangehouden zaak op een ander tijdstip in het zittingsrooster worden gepland, waar mogelijk met dezelfde rechters. Tegen de tijd dat de zaak weer op zitting komt, moeten de rechters en hun medewerkers de zaak weer opnieuw inzien en voorbereiden. Een tijd- en geldroerende kwestie. Om dit tegen te gaan moet er worden geprobeerd om een situatie te creëren waarbij het voor partijen niet meer nodig is om aanhouding te vragen. Wat hierbij zou helpen is het plannen van de meervoudige kamerzittingen met alle drie de partijen. Op dit moment plant het parket in overleg met de rechtbank de zaken in, deze partijen zijn dus op de hoogte van de datum en het tijdstip. Indien nu ook de advocaat van de verdachte hierbij betrokken wordt, hoeft deze geen aanhouding meer te vragen omdat hij op het geplande tijdstip de verdachte niet kan verdedigen of omdat de verdachte niet aanwezig kan zijn. De advocaat dient op de hoogte te zijn van data en tijd dat zijn cliënt kan, zodat met beide de afspraak vastgezet kan worden. Dit overleg kan alleen bij de verdachten waar de advocaat van bekend is, in de andere gevallen kan er niet overlegd worden.

Een mogelijke oplossing is dus dat het parket een datum en tijdstip met de rechtbank en met de, reeds bekende, advocaat van de verdachte plant om de zaak te behandelen. De afspraak is dan dat de geplande zaken, in principe, niet meer aangehouden worden, omdat de advocaat op dat tijdstip niet kan. (Hooguit voor omstandigheden die echt niet te voorzien waren.) De verdachte heeft het recht gehad op het kiezen van zijn eigen advocaat en de advocaat moet hier nu zijn verantwoording nemen.

- **Deskundigen oproepen**

Een juridische oplossing voor het praktische probleem van rapportages die niet tijdig klaar zijn, is het oproepen van de deskundigen. De deskundigen die de rapportages opstellen, kunnen volgens art. 260 Sv, worden opgeroepen door de OvJ, om op de zitting te verschijnen. Niet verschijnen is strafbaar o.g.v. art. 192 Sr.

Middels een convenant lopen er op dit moment afspraken tussen de rechtbank en het NIFP (deze levert gedragsdeskundigen). Hierbij is afgesproken dat de deskundige ongeveer 2 weken voor de zittingsdatum zijn rapport af heeft. In het voorbereidend onderzoek stelt de OvJ de deskundige aan en geeft hierbij de termijn. Soms worden deskundigen op zitting benoemd door de rechter, dan stelt deze de termijn. De deskundigen moeten zich aan deze termijn houden, maar het gebeurt nog wel eens dat ze voor de zitting laten weten dat ze hun rapport niet tijdig klaar hebben en dat de zaak hiervoor moet worden aangehouden.

In het vervolg dient de deskundige die zijn rapport niet tijdig klaar heeft, te worden opgeroepen om zelf op de zitting te verschijnen om op deze manier de rechter(s), OvJ en de verdediging mondeling op de hoogte te stellen van zijn bevindingen. Zo hoeft de zaak niet aangehouden te worden.

Doordat de deskundigen mogelijk geen zin hebben om bij deze zittingen aanwezig te zijn, kan de dreiging daartoe er voor zorgen dat ze voorrang geven aan het onderzoeken en opstellen van rapportages ten behoeve van het onderzoek ter terechtzitting. Dit zorgt ervoor dat de rapportages op tijd klaar zijn en de zaak hiervoor niet meer hoeft te worden aangehouden.

- **Enkelvoudige kamerzaken**

Enkelvoudige kamerzaken worden meestal in de ochtend ingeroosterd, van 9 tot 12 uur. Als in het vervolg aan het begin, van half 9 tot 9 uur en/of aan het einde, van 12u tot half 1, een half uur extra ingeroosterd wordt, en hier geen zaken ingepland worden, wordt de mogelijkheid tot schuiven gecreëerd. Indien een partij van te voren aanhouding vraagt omdat deze op het tijdstip dat zijn zaak behandeld wordt, verhinderd is, bestaat de mogelijkheid die zaak aan het begin of aan het einde te behandelen, zodat de verhinderde partij mogelijk wel aanwezig kan zijn.

- **Data doorgeven**

Op dit moment moeten de raadslieden hun vakantiedata aan het parket doorgeven, zodat er op die data geen zittingen voor hun cliënten gepland worden. Het zou handig zijn als ze ook de andere verhinderdata doorgeven, zoals een cursus, al geplande zittingen enz. Het parket kan daar dan in de planning ook rekening mee houden.

- **Nieuwe data afspreken**

Als er aanhouding gevraagd is en dit wordt toegezegd is het handig om meteen met de drie partijen, rechtbank, OvJ en raadsman/cliënt, een nieuwe zitting te plannen. Nu gebeurt het dat op een zitting waar de verdediging niet aanwezig is, omdat ze ervan uitgaan dat de zaak aangehouden wordt, een nieuwe datum waarop de zaak behandeld gaat worden, afgesproken wordt. De verdediging zou bij het vragen om aanhouding al beschikbare data kunnen doorgeven, of het parket belt na aanhouding met de verdediging om een datum af te spreken. Als er dus een partij om aanhouding vraagt, moet hierbij, met alle drie de partijen, een nieuwe datum worden afgesproken, zodat er niet opnieuw hoeft te worden aangehouden.

- **Vervoer gedetineerde verdachte**

De volgende praktische aanbeveling betreft het vervoer van de gedetineerde verdachte. In de eerste zes maanden van 2009 zijn er 13 zaken aangehouden omdat er geen vervoer was geregeld voor de verdachte, zodat hij niet bij de behandeling van zijn zaak aanwezig kon zijn.

Het parket moet het vervoer voor de gedetineerde verdachte regelen. Er moet bij het parket onder de aandacht worden gebracht dat ze altijd kijken of de verdachte voorlopig gehecht of gedetineerd is en indien hij bij de behandeling van zijn zaak aanwezig wil zijn, ze vervolgens het vervoer voor de verdachte dienen te regelen. Het zou handig zijn dat in dossiers van gedetineerde verdachten, op een vaste plaats vermeld wordt, dat ze (voorlopig) gehecht zijn en of ze bij de behandeling van hun zaak aanwezig willen zijn, zodat dit duidelijk is en er vervoer kan worden geregeld.

- **Tolk regelen**

De verdachte heeft bij de behandeling van zijn zaak recht op een tolk indien hij de taal die bij de behandeling gebedigd wordt, niet verstaat en/of niet spreekt. Er zijn zaken aangehouden omdat er geen tolk aanwezig was. Dit kan voorkomen worden. Degene die de zaken in plant, dient, waar nodig, een tolk te regelen. Mogelijk weet men van te voren niet of de verdachte een tolk nodig heeft. Een oplossing hiervoor zou zijn, dat degene die het eerste contact met de verdachte heeft, beoordeelt of er een tolk bij de behandeling van de zaak aanwezig dient te zijn. In strafzaken is de politie de eerste die contact heeft met de verdachte. De politie moet, indien de verdachte de Nederlandse taal niet goed spreekt en/of verstaat, in het proces-verbaal vermelden dat er bij de behandeling van de zaak een tolk gewenst is. Als dat zo is, moet ook dit duidelijk op een vaste plaats in het dossier vermeld worden. De planner moet daar kijken en weet dan meteen of hij een tolk moet regelen.

- **Mini-instructie**

Volgens art. 36a Sv is het voor de verdachte die in redelijkheid het vermoeden heeft dat er tegen hem een vervolging zal worden ingesteld, de mogelijkheid om bij de R-C een verzoek in te dienen tot het doen van onderzoek. Ook indien de vervolging al is aangevangen, maar het gerechtelijk vooronderzoek nog niet is ingesteld, kan dit verzoek gedaan worden. Het

gaat hier om verzoeken tot het doen van onderzoek waardoor de verdachte ontlastend materiaal kan verzamelen. Volgens de officieren van justitie wordt van deze mogelijkheid niet vaak gebruik gemaakt. Wanneer het gerechtelijk vooronderzoek wordt gestart, valt de mogelijkheid om van de mini-instructie gebruik te maken weg. Toch zou er in de gevallen waarin het gerechtelijk vooronderzoek nog niet begonnen is, beter gebruik van de mini-instructie gemaakt moeten worden. Dit kan in een brief of mail aan de advocaten voorgelegd worden.

- **Aannemen cliënten door advocaten**

Tijdens de interviews met advocaten bleek dat ze cliënten aannamen, waarvan de zitting op een datum viel, waarvan ze al wisten dat ze op die datum verhinderd waren. Ze namen de cliënt aan en vroegen aanhouding voor de zaak. De rechters vertelden deze verzoeken te honoreren. Volgens het aanhoudingenprotocol zouden deze verzoeken afgewezen moeten worden. Dit levert een spanning op met het EVRM.

Aangezien de aanhoudingen een probleem vormen voor de rechtbank Middelburg, is het belangrijk dit aan de advocaten duidelijk te maken. Mogelijk kunnen en willen zij dan helpen om tot minder aanhoudingen te komen.

De rechtbank moet tijdens het overleg met de Orde van advocaten in Middelburg (wat om de week plaatsvindt), duidelijk maken dat de aanhoudingen voor de rechtbank een hoop tijd en geld kosten en dat het op den duur moeilijk zal worden om zaken binnen een redelijke termijn inhoudelijk te behandelen.

De rechtbank dient met de Orde af te spreken dat geen aanhouding meer wordt verleend aan advocaten die bij het aannemen van de zaak al weten dat ze op de zittingsdatum verhinderd zijn (dit kan gecontroleerd worden, doordat de advocaten hun verhinder- en vakantiedata doorgegeven hebben). Om de advocatenkantoren (vooral de eenmanszaken) enigszins te beschermen tegen verlies van cliënten en inkomsten, omdat de zaken niet meer aangehouden worden, kunnen er afspraken tussen de advocaten (bv. een herenakkoord) worden gemaakt over hoe de advocaten met deze situatie om moeten gaan. Bijvoorbeeld door de zaak waarin men niet kan optreden door te verwijzen naar een ander kantoor, zodat uiteindelijk alle advocatenkantoren nog wel evenveel cliënten krijgen (en niet alleen de grote kantoren, die de zaken intern kunnen doorschuiven), en er geen aanhouding meer nodig is.

6.3.2 Praktische aanwijzingen

Als laatst twee praktische aanwijzingen, om de beslissingen op aanhoudingsverzoeken uniform en op grond van de wet en jurisprudentie te laten plaatsvinden. Door uniforme beslissingswijzen en strikte toepassing van wet en jurisprudentie, wordt er mogelijk aan bijgedragen om tot minder aanhoudingen te komen.

- **Handleiding voor rechters**

Eerder in dit hoofdstuk werd al gezegd dat de rechters hun werkwijze moeten aanpassen. Ze dienen hun werkwijze volledig te baseren op wet en jurisprudentie. Dit zorgt voor gegronde, uniforme beslissingen. Als hulp bij het nemen van beslissingen, en om hun beslissingsmethode uniform te maken, zou een handleiding voor de rechters uitkomst bieden. Hierin wordt de van belang zijnde wetgeving en de meest recente jurisprudentie omtrent aanhoudingen opgenomen. Mogelijk komen er ook voorbeelden (uit de praktijk) van verzoeken met de daarop genomen beslissing in. De handleiding zou voor iedere rechter beschikbaar, en in de raadkamer aanwezig, moeten zijn.

De verzoeken worden op deze manier allemaal even streng getoetst en de beslissingen zullen overeen komen. Er zullen op deze manier niet meer aanhoudingen plaatsvinden dan op grond van wet en jurisprudentie nodig is.

- **Rolrechter benoemen**

Een andere mogelijkheid om tot uniforme en gegronde beslissingen op aanhoudingsverzoeken te komen, is door een rolrechter aan te stellen. Deze moet beslissen op al de aanhoudingsverzoeken die voor de zitting gedaan worden. Deze rolrechter moet op de hoogte zijn van het protocol, de wet en de jurisprudentie omtrent aanhouding van zaken. Hierdoor wordt er altijd op eenzelfde manier en op de juiste gronden een beslissing genomen.

Hoofdstuk 7. Conclusies en aanbevelingen

Het onderzoek strekt ertoe om een antwoord te geven op de centrale vraag. Deze vraag is afgeleid uit de doelstelling en luidt:

“Om welke redenen worden er zaken aangehouden bij de sector straf van de rechtbank Middelburg en op welke wijze kan het aantal aanhoudingen worden teruggebracht zonder dat de verdedigingsrechten van de verdachte als bedoeld in artikel 6 lid 3 EVRM in het geding komen?”

In dit hoofdstuk ga ik, door middel van de conclusies en aanbevelingen, een antwoord geven op de centrale vraag. Ik begin met de conclusies die ik getrokken heb, uit de eerder beantwoorde deelvragen. Vervolgens geef ik de rechtbank Middelburg aanbevelingen en praktische aanwijzingen.

7.1 Conclusies

De conclusies uit dit onderzoek, die van belang zijn voor het beantwoorden van de centrale vraagstelling, staan in deze paragraaf.

Rechten verdachte

De verdachte heeft op grond van Europese en Nederlandse wet en jurisprudentie rechten die waarborgen dat hij een eerlijk proces krijgt. Dit zijn o.a. de volgende rechten:

- Het recht op een advocaat of om zichzelf te verdedigen.
- Het recht op voorbereiding van zijn verdediging.
- Het recht om onverwijld, in verstaanbare taal, op de hoogte te zijn, van de tegen hem ingestelde beschuldiging.
- Het recht op een tolk.
- Het recht om getuigen en deskundigen te horen.
- Het recht om bij behandeling van de zaak aanwezig te zijn.

De verdachte kan met een beroep op een van deze rechten, verzoeken om aanhouding. Indien hij dit doet, kan het een spanning opleveren, met een van zijn volgende rechten:

- Het recht op behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn.
- Het recht om binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld, in het geval hij voorlopig gehecht is.
- Het recht om voorziening te vragen bij het gerecht opdat dit spoedig beslist over de rechtvaardigheid van zijn detentie.

Redenen van aanhouding

In de eerste helft van 2009 is er bij de rechtbank Middelburg, sector straf, in totaal 517 keer aangehouden om 33 verschillende redenen. Ik noem hier de meest voorkomende redenen. De meeste aanhoudingen hebben zich voorgedaan in zaken waar de verdachte, die niet gedetineerd was, niet is verschenen. De verdachte heeft het recht om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn. Indien hij hiertoe niet in de gelegenheid is en geen afstand doet van zijn aanwezigheidsrecht, wordt, om zijn recht niet te schenden, de zaak aangehouden.

Op de tweede plaats staan de aanhoudingen omdat de zaak eerst naar de rechter-commissaris verwezen moest worden, voor het horen van getuigen of deskundigen. Indien een van de partijen hier om vraagt of dit noodzakelijk is voor de volledigheid van het onderzoek, wordt hiervoor aangehouden.

Ook veel aanhoudingen vonden plaats in zaken waar de raadsman/vrouw, met bericht van verhindering, niet op de zitting verscheen. Op grond van art. 6 lid 3 sub c EVRM, heeft de verdachte recht op verdediging door een zelfgekozen raadsman. Indien dus de raadsman verhinderd is, wordt de zaak aangehouden.

Bijna al de redenen waarvoor in het eerste half jaar van 2009 bij de rechtbank in Middelburg is aangehouden, zijn gebaseerd op wet en jurisprudentie. Alleen de aanhoudingen pro forma omdat er geen zittingscapaciteit is en de aanhoudingen omdat de zitting uitloopt zijn niet op wettelijke, maar praktische basis gedaan.

Toetsingsgronden rechters Middelburg

Van belang voor oplossingen om tot minder aanhoudingen te komen is de beslissingswijze van de rechters. Tijdens een interview zijn deze aan de orde gekomen.

Drie van de vijf geïnterviewde rechters toetsen bij een aanhoudingsverzoek in beginsel of het verzoek, naar hun mening, **redelijk** is. Onbewust nemen ze ook de wet en jurisprudentie in hun beslissing mee. Twee van die drie hebben het aanhoudingenprotocol in hun achterhoofd. De vierde rechter toetst alleen aan **wet en jurisprudentie** en de vijfde oordeelt aan de hand van het **noodzakelijkheids criterium en het verdedigingsbelang**, waarbij hij de jurisprudentie toepast.

De rechters toetsen niet allemaal volledig aan de wet, jurisprudentie en het aanhoudingenprotocol. Er is geen uniform toetsingskader.

Overeenstemming tussen wet en jurisprudentie en de praktijk bij de rechtbank Middelburg

De praktijk in Middelburg bestaat in dit onderzoek uit twee delen. Als eerste zijn de redenen van aanhouding behandeld en vervolgens de werkwijze van de rechters. In deze paragraaf wordt, in dezelfde volgorde, besproken of beide onderdelen in overeenstemming zijn met de wet en jurisprudentie. Indien dit niet het geval is, worden, waar mogelijk, oplossingen aangedragen die ervoor moeten zorgen dat het wel overeenstemt.

De redenen van aanhouding zijn, op twee na, allemaal gebaseerd op wet en jurisprudentie. De andere twee redenen voor aanhouding zijn praktisch en komen in de wet niet voor. Het is niet mogelijk voor die twee een oplossing te bedenken, die ervoor zorgt dat om deze redenen niet meer hoeft te worden aangehouden.

De rechters toetsen niet allemaal aan wet, jurisprudentie en aanhoudingenprotocol. De werkwijze van de rechters is niet uniform. De rechters moeten hun werkwijze aanpassen, zodat deze volledig gebaseerd is op wet en regelgeving. Dit zorgt voor een uniforme beslissingsmethode en beslissingen die op de juiste gronden genomen zijn. Het aanhoudingenprotocol volledig toepassen vind ik geen goede oplossing. Naar mijn mening worden in het protocol de rechten van de verdachte niet voldoende gewaarborgd.

Terugbrengen aantal aanhoudingen

Er zijn mogelijkheden om tot minder aanhoudingen te komen, zonder dat de rechten van de verdachte in het geding komen. Deze zijn in het vorige hoofdstuk uitgebreid aan de orde gekomen en worden hierna bij de aanbevelingen en praktische aanwijzingen nogmaals genoemd.

7.2 Aanbevelingen en praktische aanwijzingen

Naar aanleiding van de resultaten uit onderzoek, de interviews en de hiervoor beschreven mogelijkheden, heb ik enkele aanbevelingen voor de rechtbank Middelburg om tot minder aanhoudingen te komen, zonder dat de rechten van de verdachte in het geding komen. De eerste vijf aanbevelingen kan de rechtbank individueel opvolgen. De hierop volgende aanbevelingen kunnen alleen met medewerking van andere partijen worden uitgevoerd. Hiervoor dienen de Orde van advocaten en de advocaten individueel, de R-C's, het parket en de politie hun medewerking te verlenen. Hierna volgen nog twee praktische aanwijzingen. Deze aanwijzingen zorgen voor uniforme beslissingen.

7.2.1 Aanbevelingen voor de rechtbank individueel

- **Deskundigen oproepen**
Het verdient aanbeveling de deskundigen op te roepen om op de zitting te verschijnen, indien zij hun onderzoeksrapport niet tijdig klaar hebben. Aan de deskundige wordt een termijn gesteld, waarbinnen hij het rapport af moet hebben. Als de rapportage voor deze termijn niet af is, dient de deskundige te worden opgeroepen en moet hij zijn bevindingen op de zitting komen vertellen.
- **Enkelvoudige kamerzaken**
Bij het roosteren van de enkelvoudige kamerzaken dient aan het begin en/of aan het einde een half uur extra ingeroosterd te worden, waar van te voren geen behandeling van zaken wordt gepland. In dit half uur kunnen de zaken waarvoor voor de zitting aanhouding, in verband met verhindering op het geplande tijdstip, gevraagd is, worden behandeld.
- **Meervoudige kamerzaken**
Het verdient aanbeveling in het vervolg de meervoudige kamerzaken in te plannen na overleg tussen het parket, de rechtbank en de gestelde advocaat van de verdachte. Hieraan wordt de afspraak verbonden dat er in principe, na het samen afspreken van een datum en tijdstip, geen aanhouding meer wordt verleend (met uitzondering van onvoorziene omstandigheden).
- **Nieuwe data afspreken**
Het is raadzaam om meteen bij het aanhouden van de zaak, met alle drie de partijen een nieuwe datum voor de behandeling van de zaak af te spreken. Indien niet alle partijen hierbij aanwezig zijn, moeten zij meteen bij het aanhoudingsverzoek, of na een kort overleg, beschikbare data opgeven. Het parket kan dan een nieuwe zitting plannen met inachtneming van de beschikbare data van de rechtbank en de advocaat/cliënt.
- **Data doorgeven**
Aanbevolen wordt om de raadslieden, naast hun vakantiedata, ook alle andere verhinderdata aan het parket te laten doorgeven. Het parket kan hier dan in de planning van zaken rekening mee houden.

7.2.2 Aanbevelingen waaraan andere partijen dienen mee te werken

- **Aannemen cliënten door advocaten**
De rechtbank dient met de Orde af te spreken dat er geen zaken meer worden aangehouden van advocaten die bij het aannemen van de zaak al weten dat ze op de zittingsdatum verhinderd zijn. Mogelijk kunnen er afspraken gemaakt worden tussen de advocatenkantoren om de cliënten naar elkaar door te verwijzen en niet alleen intern over te dragen.
- **Mini-instructie**
Aanbevolen wordt om de advocaten nadrukkelijk te wijzen op de mogelijkheid tot gebruikmaking van de mini-instructie. Door middel van een brief of mail kunnen zij op de hoogte gesteld worden van de mogelijkheden om, in het belang van hun cliënt, een verzoek tot onderzoek in te dienen bij de R-C.
- **Vervoer gedetineerde verdachte**
Een tip aan het parket om bij het plannen van de zaken, te onderzoeken of de verdachte voorlopig gehecht is of gedetineerd is voor een ander feit. Indien dit zo is en de verdachte bij de behandeling van zijn zaak aanwezig wil zijn, moet het parket hier vervoer voor regelen.
De rechtbank kan dit onder de aandacht brengen bij het parket.

- **Tolk regelen**

Het verdient aanbeveling dat degene die het eerste contact met de verdachte heeft, de politie dus, indien de verdachte de Nederlandse taal niet goed spreekt en/of verstaat, in het proces-verbaal vermeldt dat er bij de behandeling van de zaak een tolk gewenst is. Als dat zo is, moet dit duidelijk op een vaste plaats in het dossier vermeld worden. Degene die de zaak in plant moet daar kijken en weet dan meteen of hij een tolk moet regelen.

De rechtbank kan dit onder de aandacht brengen bij de politie, of het OM die de politie aanstuurt.

7.2.3 Praktische aanwijzingen

- **Handleiding voor rechters**

De rechters moeten hun werkwijze aanpassen, zodat deze volledig uniform en gebaseerd op wet en jurisprudentie is. Hier een tip om hen daarbij te helpen.

De rechtbank moet een handleiding voor rechters opstellen, betreffende het nemen van een beslissing op een aanhoudingsverzoek. Hierin komt van belang zijnde wetgeving, recente jurisprudentie en voorbeelden van verzoeken en beslissingen hierop. Deze handleiding kan de rechters helpen bij het nemen van hun beslissing en zorgt voor uniforme beslissingen.

- **Rolrechter benoemen**

Nog een tip om tot uniforme en gegronde beslissingen op aanhoudingsverzoeken te komen, is een rolrechter aan te stellen. Deze moet beslissen op al de aanhoudingsverzoeken die voor de zitting gedaan worden. De rolrechter moet op de hoogte zijn van het protocol, de wet en de jurisprudentie omtrent aanhouding van zaken. Hierdoor zal op de juiste gronden en eenzelfde manier beslist worden.

In dit hoofdstuk evalueer ik mijn onderzoek en scriptie. Ik ga hierbij in op de opzet van het onderzoek, ik verantwoord mijn keuzes die ik tijdens het onderzoek gemaakt heb en als laatste beschrijf ik de mogelijkheid voor een vervolgonderzoek.

Opzet onderzoek

De onderzoeksopzet was om explorerend onderzoek te doen. Dit heb ik gedaan door desk- en fieldresearch te verrichten. De deskresearch bestond uit het doen van onderzoek in wetgeving en jurisprudentie en gegevens van de rechtbank opzoeken en uitwerken. Dit ging goed, alleen de informatie van de rechtbank verkrijgen, vergde enige moeite. In het begin was niet duidelijk bij wie de informatie was, waardoor het een tijdje duurde voor ik de juiste informatie had. Fieldresearch, in de vorm van een interview, was goed om te doen. Tijdens deze interviews is mij veel duidelijk geworden, wat ik vervolgens weer kon gebruiken in mijn scriptie.

Het onderzoek is zo opgebouwd dat het van algemeen naar specifiek gaat. Normaal gesproken zou ik vanuit het probleem gaan werken, om van daaruit alle kanten te belichten en oplossingen te zoeken. Door nu van te voren vast te stellen om me eerst breed en algemeen te oriënteren en me pas later op het probleem toe te spitsen, heb ik ook het algemene deel in alle rust en volledigheid kunnen onderzoeken, zonder steeds de drang te voelen om naar de probleemsituatie te kijken en daar aan te werken.

Verantwoording keuzes

Tijdens het onderzoek heb ik er een paar keer voor gekozen om dingen anders te doen dan eerder was besloten. Zo zijn de vragen 2, 5 en 6 uit het onderzoeksplan veranderd⁶⁶.

Gaandeweg het onderzoek kwam ik erachter dat er geen informatie was om een vraag te beantwoorden, er juist nog meer informatie toegevoegd kon worden of de vraag anders geformuleerd moest worden.

Ik wilde graag tien rechters interviewen om hun werkwijze te achterhalen, echter er waren maar acht rechters fulltime op de sector straf aanwezig. Daarom heb ik toen besloten er vijf te interviewen. Dit is de meerderheid en deze vijf geven naar mijn mening voldoende inzicht in de beslissingswijze van de rechters in het algemeen.

Ik heb in dit onderzoek geen cijfers of oplossingen van andere rechtbanken gebruikt. In eerste instantie wilde ik me alleen richten op de rechtbank Middelburg. Later heb ik nog nagedacht over informatie inwinnen bij andere rechtbanken. Uiteindelijk is er besloten dit niet te doen, omdat dit ver buiten het vastgestelde kader zou gaan en daardoor te veel tijd in beslag zou nemen.

Vervolgonderzoek

Dit onderzoek heeft veel duidelijk gemaakt omtrent aanhoudingen en geeft oplossingen om tot minder aanhoudingen te komen. Een vervolgonderzoek is naar mijn mening niet nodig. Er kan wel een nieuw onderzoek gestart worden om de praktische aanwijzing, een 'handleiding omtrent aanhouden' voor rechters, te realiseren.

⁶⁶ Bijlage nr. 1: Onderzoeksplan

Literatuurlijst

Boeken:

Baarda, De Goede en Teunissen 2005

D.B. Baarda, M.P.M. de Goede en J. Teunissen, *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Groningen: Stenfert Kroese 2005.

Beaujean 2009

R.G.A. Beaujean e.a. (red.), *Bundel voor de Strafrechtspleging. Lows-Bundel 2009*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, WLP 2009 p. 273 / 458.

Cleiren en Nijboer (red.) 2007

C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer (red.), *Strafvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2007.

Competentieboek 2009-2010

Competentieboek E3 en E4. Afstuderen (2009-2010), Juridische Hogeschool Avans-Fontys 2009.

Corstens 2008

G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Devent: Kluwer 2008 p.534-535 / 538 / 565.

Grit 2005

R. Grit, *Projectmanagement. Projectmatig werken in de praktijk*, Groningen: Wolters-Noordhoff 2005.

IJzermans en Van Schaaik 2003

M.G. IJzermans, G.A.F.M. van Schaaik, *Oefening baart kunst. Onderzoeken, argumenteren en presenteren voor juristen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003.

Lanotte en Haeck (red.) 2004

J. Vande Lanotte en Y. Haeck (red.), *Handboek EVRM. Deel 2. Artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2004, p.431-432 / 610-611.

Schuijt 2004

G.A.I. Schuijt, e.a., *Leidraad voor juridische auteurs. Voetnoten, bronvermeldingen, literatuurlijsten en afkortingen in Nederlandstalige publicaties*, Deventer: Kluwer 2004.

Wetteksten:

Wetboek van Strafvordering.

Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, zoals gewijzigd door protocol nr. 11.

Jurisprudentie:

EHRM 19 mei 2009, LJN:BJ7511 (*Kulikowski v. Polen*)

EHRM 3 december 2002, LJN:AF3732 (*Debbasch v. Frankrijk*)

EHRM 2 oktober 2001, LJN:AP0824 (*G.B. v. Frankrijk*)

EHRM 31 juli 2000, LJN:AP0636 (*Jecius v. Litouwen*)

EHRM 8 juni 2000, LJN:AP0779 (*Oliveira Modesto e.a. v. Portugal*)

EHRM 6 juni 2000, LJN:AP0777 (*Cesky v. Tsjechische Republiek*)

EHRM 22 mei 1998, LJN:AD4552 (*Hozee v. Nederland*)

EHRM 26 maart 1996, *LJN:AD2516* (*Doorson v. Nederland*)
EHRM 22 september 1994, *LJN:AD2160* (*Lala v. Nederland*)
EHRM 15 juni 1992, *LJN:AC4221* (*Lüdi v. Zwitserland*)
EHRM 28 augustus 1991, *LJN:AD1479* (*F.C.B. v. Italië*)
EHRM 28 juni 1990, *LJN:AD1184* (*Obermeier v. Oostenrijk*)
EHRM 19 december 1989, *LJN:AD0981* (*Brozicek v. Italië*)
EHRM 19 december 1989, *LJN:AD0982* (*Kamasinski v. Oostenrijk*)
EHRM 29 november 1988, *LJN:AD0540* (*Brogan e.a. v. Verenigd Koninkrijk*)
EHRM 10 december 1982, *LJN:AC1731* (*Foti e.a. v. Italië*)

HR 17 november 2009, *LJN: BI2315*
HR 21 april 2009, *LJN:BH5171*
HR 7 april 2009, *LJN:BH0566*
HR 10 maart 2009, *LJN:BI2699*
HR 17 juni 2008, *LJN:BD2578*
HR 17 april 2007, *LJN:BA0490*
HR 11 oktober 2005, *LJN:AT5663*
HR 16 november 2004, *LJN:AR3228*
HR 26 oktober 2004, *LJN:AR2105*
HR 11 mei 2004, *LJN:AO5716*
HR 12 februari 2002, *LJN:AD7800*
HR 3 oktober 2000, *LJN:AA7309*
HR 9 mei 2000, *LJN:AA5730*
HR 23 september 1997, *LJN:ZD0805*
HR 1 december 1981, *LJN:AB7805*

Hof Den Bosch 24 april 2003, *LJN:AF8344*
Hof Amsterdam 15 december 1993, *LJN:AD2002*

Elektronische bronnen:

<www.rechtspraak.nl/Gerechten/Rechtbanken/Middelburg/Over+de+rechtbank>, laatst geraadpleegd op 17 september 2009.

<www.rechtspraak.nl/Gerechten/Rechtbanken/Middelburg/Over+de+rechtbank/Organisatie/>, laatst geraadpleegd op 18 september 2009.

<www.vandale.nl>, laatst geraadpleegd op 2 november 2009.

Illustratie voorpagina:

<<http://users.telenet.be/cartoon/>>, 20^e cartoon, laatst geraadpleegd op 24 december 2009.